

Social- og sundhedshjælperuddannelsen

Undersøgelse af en uddannelse i forandring

2001

**Social- og sundheds-
hjælperuddannelsen**

© 2001

Danmarks Evalueringsin-
stitut

Trykt hos Vester Kopi

Eftertryk med kildeangi-
velse er tilladt

Bestilles hos:

Statens Information
Publikationsafdelingen
Kigkurren 10
Postboks 1300
2300 København S

T 33 37 92 28

F 33 37 92 80

E sp@si.dk

H www.si.dk

Kr. 30,- inkl moms

ISBN 87-7958-003-3

Forord	7
1 Indledning	9
1.1 Baggrund og formål	9
1.2 Dokumentationsgrundlag	9
1.2.1 Undersøgelse blandt sosu-hjælperelever	11
1.2.2 Undersøgelse blandt skoleledere og undervisere	11
1.2.3 Undersøgelse blandt aktører i praktikken	12
1.2.4 Forløbsundersøgelse	13
1.2.5 Undersøgelse blandt fællesbestyrelser og uddannelsesråd	14
1.3 Projektorganisering	14
1.4 Rapportens opbygning	15
2 Samlede overvejelser	17
2.1 Indledning	17
2.2 Overvejelser om rekruttering og fastholdelse	17
2.2.1 Møde mellem krav og forventninger	18
2.2.2 "Praksischocket"	18
2.2.3 Rekruttering og fastholdelse	18
2.2.4 Uddannelsens image	19
2.3 Overvejelser om skoledelen	20
2.3.1 Grundforløb og manglende praktiske forudsætninger	20
2.3.2 Undervisningsplanlægningen	20
2.3.3 Elevation - differentieret undervisning	21
2.3.4 Lærerkvalifikationer	22
2.3.5 Ungdomsuddannelsesperspektivet	22
2.4 Overvejelser om praktikdelen	23
2.4.1 Elev eller arbejdskraft	23
2.4.2 Mål for praktikdelen	23

Social- og sundhedshjælperuddannelsen

2.4.3	Omfang og placering af praktikdelen	24
2.4.4	Praktikvejledning	24
2.4.5	Godkendelse af praktiksteder	24
2.5	Overvejelser om sammenhæng	25
2.5.1	Sammenhæng og samarbejde mellem skole og praktik	25
2.5.1a	Samarbejdsstruktur	25
2.5.1b	Indholdsmæssig sammenhæng	26
2.5.1c	Personbåren sammenhæng	26
2.5.2	Sammenhæng i et videreuddannelsesperspektiv	27

3 Grundlæggende sosu-uddannelser **29**

3.1	Indplacering i uddannelsessystemet	29
3.2	Baggrund og formål	30
3.3	Elevoptag	31
3.4	Adgangsveje	31
3.5	Varighed og struktur	32
3.6	Opskoling og videreuddannelse	32
3.7	Styring	33
3.8	Sosu-hjælperuddannelsen	34
3.8.1	Formål og tilrettelæggelse	34
3.8.2	Skoledelen	34
3.8.3	Praktikdelen	35
3.8.4	Prøver og bedømmelsesformer	36
3.9	Ny reform	36
3.9.1	Uddannelsernes formål	37
3.9.2	Adgangsveje	37
3.9.3	Varighed og struktur	38
3.9.4	Indhold og organisering af undervisningen	39
3.9.5	Styringsstruktur	40
3.9.6	Forsøg	40
3.9.7	Den ny reform i hovedtræk	40

4 Rekruttering og fastholdelse **41**

4.1	Indledning	41
4.1.1	Dokumentationsgrundlag	41
4.2	Rekruttering	42
4.2.1	Udviklingen i optag	42

4.2.2	Optagelsesprofilen	42
4.2.2a	Køn, oprindelse, alder og børn	42
4.2.2b	Uddannelsesbaggrund	43
4.2.2c	Tilknytning til arbejdsmarkedet	43
4.2.2d	Stillingsbaggrund	44
4.2.2e	Motiv for at vælge uddannelsen	44
4.3	Afbrud	46
4.3.1	Udviklingen i afbrud	46
4.3.2	Afbrudsprofilen	46
4.3.2a	Køn, oprindelse, alder og børn	46
4.3.2b	Tilknytning til arbejdsmarkedet	47
4.3.2c	Motiv for at vælge uddannelsen	47
4.3.2d	Sammenfattende om afbrudsprofilen	47
4.3.3	Tidspunkter for og årsager til afbrud	49
4.3.3a	Praktikperioderne som afgørende for fastholdelse	49
4.3.3b	Skoledelen som afbrudsårsag	50
4.3.4	De afbrudte elevers uddannelses- og beskæftigelsessituation	50
4.3.4a	Uddannelsesstatus	50
4.3.4b	Beskæftigelsesstatus	52
4.4	Gennemførelse	53
4.4.1	Profilen på de gennemførte	53
4.4.1a	Uddannelses- og beskæftigelsessituationen for de gennemførte	54
4.4.1b	Videreuddannelsesprofilen – sosu-assistentuddannelsen	54
4.4.1c	Beskæftigelsesstatus	56
4.5	Sammenfatning	56
4.6	Overvejelser om rekruttering og fastholdelse	58
4.6.1	Møde mellem krav og forventninger	58
4.6.2	”Praksischocket”	59
4.6.3	Rekruttering og fastholdelse	59
4.6.4	Uddannelsens image	60
5	Skoledelen - fokus for reformen	61
5.1	Indledning	61
5.1.1	Dokumentationsgrundlag	61
5.2	Elevernes vurdering af skoledelen	61
5.2.1	Struktur, uddannelseslængde, almen kvalificering	61
5.2.2	Indhold, udbytte og sværhedsgrad	62

Social- og sundhedshjælperuddannelsen

5.2.3	Undervisningsformer og udbytte	63
5.2.3	Personlige uddannelsesplaner	64
5.2.4	Prøver og prøveformer	64
5.2.5	Elevernes vurderinger og forbedringsforslag	64
5.3	Undervisernes vurdering af skoledelen	65
5.3.1	Baggrund	65
5.3.2	Uddannelsens struktur, længde og indhold	66
5.3.3	Undervisningsformer og vejledning	66
5.3.4	Prøveformer	67
5.3.5	Undervisernes forbedringsforslag	67
5.4	Skoleledernes vurdering af skoledelen	68
5.4.1	Skoleledernes baggrund	68
5.4.2	Skoleledernes forbedringsforslag	68
5.5	Sammenfatning	69
5.6	Overvejelser om skoledelen	70
5.6.1	Grundforløb og manglende praktiske forudsætninger	71
5.6.2	Undervisningsplanlægningen	71
5.6.3	Elevdifferentiering - differentieret undervisning	71
5.6.4	Lærerkvalifikationer	72
5.6.5	Ungdomsuddannelsesperspektivet	73
6	Praktikdelen – en prøvesten	75
6.1	Indledning	75
6.1.1	Dokumentationsgrundlag	75
6.2	Elevernes vurdering af praktikdelen	75
6.2.1	Udbytte og indhold	75
6.2.2	Organisering	77
6.3	Praktikaktørernes vurdering af praktikdelen	78
6.3.1	Praktikvejledere	78
6.3.1a	Gennemførelse af praktik	78
6.3.2	Praktikansvarlige	79
6.3.2a	Gennemførelse af praktik	80
6.4	Undervisernes vurdering af praktikdelen	81
6.5	Fællesbestyrelserne og praktikdelen	82
6.6	Sammenfatning	83
6.7	Overvejelser om praktikdelen	84
6.7.1	Elev eller arbejdskraft	84

6.7.2	Mål for praktikdelen	84
6.7.3	Omfang og placering af praktikdelen	85
6.7.4	Praktikvejledning	85
6.7.5	Godkendelse af praktiksteder	86

7 Sammenhæng og samarbejde 87

7.1 Indledning 87

7.1.1	Dokumentationsgrundlag	87
-------	------------------------	----

7.2 Sammenhæng mellem skole og praktik 88

7.2.1	Elever	88
-------	--------	----

7.2.2	Praktikaktører	89
-------	----------------	----

7.2.3	Undervisere og skoleledere	91
-------	----------------------------	----

7.3 Sammenhæng i et styringsperspektiv 92

7.4 Sammenhæng til videreuddannelse og job 92

7.5 Sammenfatning 93

7.6 Overvejelser om sammenhæng 94

7.6.1	Sammenhæng og samarbejde mellem skole og praktik	94
-------	--	----

7.6.1a	Samarbejdsstruktur	94
--------	--------------------	----

7.6.1b	Indholdsmæssig sammenhæng	95
--------	---------------------------	----

7.6.1c	Personbåren sammenhæng	95
--------	------------------------	----

7.6.2	Sammenhæng i et videreuddannelsesperspektiv	96
-------	---	----

Appendiks 97

Rapporter fra EVA 101

Denne rapport præsenterer resultaterne fra Danmarks Evalueringsinstituts undersøgelse af social- og sundhedshjælperuddannelsen. Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) er en selvstændig institution under Undervisningsministeriet. Instituttet bidrager gennem evalueringer og undersøgelser til udvikling og synlighed i det danske uddannelsessystem.

Undersøgelsen blev igangsat som led i en evaluering af social- og sundhedshjælperuddannelsen der indgår i EVA's handlingsplan for år 2000. Få måneder inde i evalueringsprocessen blev der imidlertid indgået politisk aftale om en reform af hele systemet af grundlæggende social- og sundhedsuddannelser. Instituttets bestyrelse besluttede derfor at ændre evalueringen til en undersøgelse der kan fungere som støtte for og inspiration til reformarbejdet.

Undersøgelsen er gennemført i et samarbejde mellem Danmarks Evalueringsinstitut, en referencegruppe bestående af faglige eksperter og en kontaktgruppe bestående af repræsentanter for lederne ved social- og sundhedsskolerne, de færdiguddannede social- og sundhedshjælpere samt de (amts)kommunale arbejdsgivere.

Rapporten omfatter resultater fra en række delundersøgelser der belyser forskellige forhold ved uddannelsen. Hovedparten af disse delundersøgelser er gennemført af DEL-Analyse.

Christian Thune
Direktør

1.1 Baggrund og formål

I denne rapport præsenteres en undersøgelse der blev igangsat som led i en evaluering af social- og sundhedshjælperuddannelsen (herefter sosu-hjælperuddannelsen). Da der få måneder inde i evalueringsprocessen blev indgået politisk aftale om en reform af hele systemet af grundlæggende social- og sundhedsuddannelser (herefter sosu-uddannelserne), blev evalueringen imidlertid ændret til en undersøgelse.

Ifølge kommissoriet var formålet med den oprindelige evaluering at belyse uddannelseskvaliteten i sosu-hjælperuddannelsen. Følgende aspekter skulle inddrages i evalueringen:

- Målsætninger
- Rekruttering
- Optagelsesprocedure og -kriterier
- Uddannelsens faglige indhold, herunder sammenhæng mellem skoledel og praktikdel
- Prøver, bedømmelser og løbende evalueringer
- Uddannelses- og beskæftigelsesmønstre

Denne undersøgelse belyser ovennævnte aspekter ved uddannelsen set i lyset af den kommende reform af de grundlæggende sosu-uddannelser. Der lægges særlig vægt på forhold vedrørende rekruttering og fastholdelse samt på indhold og sammenhæng i uddannelsen.

1.2 Dokumentationsgrundlag

Formålet med undersøgelsen belyses gennem resultater fra fem delundersøgelser som præsenteres i kapitel 4-7. I dette afsnit gøres der kort rede for den anvendte metode i de gennemførte undersøgelser. Samlet set giver undersøgelsesresultaterne et godt overblik over organisering og indhold af såvel skole- som praktikdelen af uddannelsen samt et kvalificeret indblik i de forskellige

aktørgrupper vurdering af en række væsentlige aspekter ved uddannelsen som den ser ud i dag, og som den forventes at ændre sig med den kommende reform.

Tre delundersøgelser (undersøgelsen blandt sosu-elever, undersøgelsen blandt skoleledere og undervisere samt undersøgelserne blandt aktører i praktikken) er gennemført af DEL-Analyse på baggrund af et projektoplæg fra Danmarks Evalueringsinstitut. En række resultater af disse delundersøgelser og overvejelser i tilknytning til resultaterne er sammenfattet i en bilagsrapport der kan rekvireres ved henvendelse til Statens Information.

Forløbsundersøgelsen er gennemført i et samarbejde mellem Undervisningsministeriets Statistik- og Informationskontor, Danmarks Statistik og Danmarks Evalueringsinstitut, mens undersøgelsen af fællesbestyrelser og uddannelsesråd er gennemført af Danmarks Evalueringsinstitut.

Nogle af undersøgelserne er gennemført på nationalt niveau, mens andre er foregået i tre amter; Frederiksborg, Ribe og Århus. Valget af et amtsligt fokus faldt naturligt pga. uddannelsens amtslige organisering. Der er udvalgt tre amter der adskiller sig fra hinanden på en række centrale parametre som må antages at have betydning for tilrettelæggelsen og gennemførelsen af uddannelsen, herunder størrelse, geografisk placering, politisk sammensætning af amtsrådet mv.

Tabel 1
Karakteristika ved de udvalgte amter

	Frederiksborg Amt	Århus Amt	Ribe Amt
Antal indbyggere pr. 1/7-2000	367.000	638.000	225.000
Geografiske karakteristika	Opland	Storby-amt	Provins
Antal kommuner	19	26	14
Antal sosu-skoler med hjælperuddannelsen	1	3	1
Politisk flertal i amtsrådet	Borgerligt	Soc.dem., SF og Enhedslisten	Borgerligt

Kilde: Amtsrådsforeningen, okt. 2000

Det forhold at evalueringen blev ændret til en undersøgelse har medført en nedtoning af det amtslige fokus. De aflyste selvevalueringer på fem skoler skulle således have bidraget med en væ-

sentlig del af det kvalitative dokumentationsgrundlag vedrørende betydningen af den amtslige organisering af uddannelsen.

1.2.1 Undersøgelse blandt sosu-hjælperelever

Der er gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige elever der påbegyndte uddannelsen i første halvdel af 2000 på fem skoler i Frederiksborg, Århus og Ribe amter. Blandt samme gruppe er der gennemført tre fokusgruppeinterview med elever. Endvidere er der gennemført spørgeskemaundersøgelser blandt ca. halvdelen af de elever der påbegyndte uddannelsen på hver af de fem skoler i 1996. De elever som ifølge skolernes oplysninger havde afbrudt uddannelsen, modtog et andet skema end de som havde gennemført.

Tabel 2
Undersøgelse blandt sosu-hjælperelever - population og besvarelser

	Population	Svar	Svarprocent
Påbegyndte elever	729	328	45%
1. halvår 2000			
Elever der har gennemført (blandt påbegyndte i 1996)	600	440	73.3%
Elever der har afbrudt (blandt påbegyndte i 1996)	238	103 ¹	43.3%

Svarprocenterne for påbegyndte elever og elever der har afbrudt uddannelsen, er relativt lav. En bortfaldsanalyse viser dog at der ikke er nævneværdig forskel på den samlede population og svarpopulationen hvad angår køn, alder og amtslig tilknytning. Dette styrker i nogen grad resultaternes validitet trods den lave svarprocent.

1.2.2 Undersøgelse blandt skoleledere og undervisere

Der er gennemført følgende delundersøgelser:

- Telefoninterview blandt lederne på social- og sundhedsskolerne
- Fokusgruppeinterview med lederne på tre skoler i Frederiksborg, Ribe og Århus amter

¹ Yderligere 28 elever havde udfyldt skemaet, men disse besvarelser måtte kasseres da det viste sig at de pågældende ikke havde afbrudt uddannelsen, men fx holdt orlov i en kortere periode.

- En spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige faste underviserne på social- og sundhedshjælperuddannelsen

Der er foretaget telefoninterview med 18 skoleledere svarende til ca. 80% af den samlede population.

Undersøgelsen blandt underviserne er primært gennemført som en internetbaseret spørgeskemaundersøgelse. Undervisere med personlig e-mail adresse modtog en mail med et link der ledte direkte hen til et elektronisk spørgeskema. Der var også mulighed for at udfylde en papirudgave af skemaet. Det er imidlertid ikke på alle social- og sundhedsskoler at underviserne har personlig e-mail adresse. På de skoler hvor dette ikke er tilfældet, er spørgeskemaet dels blevet distribueret gennem fælles mail og dels lagt i en trykt udgave i den enkelte undervisers postbakke. 131 undervisere har svaret på spørgeskemaet. Det er ikke muligt at udregne en samlet svarprocent for underviserundersøgelsen da der ikke foreligger oplysninger om størrelsen af undervisergruppen for samtlige skolers vedkommende. I det omfang svarene fra de 131 deltagende undervisere peger i samme retning, må de dog kunne opfattes som en væsentlig strømpil på den samlede undervisergruppes holdning.

1.2.3 Undersøgelse blandt aktører i praktikken

Der er gennemført følgende delundersøgelser:

- Telefoninterview blandt samtlige uddannelsesansvarlige i kommunerne i Frederiksborg, Ribe og Århus amter
- En postal spørgeskemaundersøgelse blandt praktikansvarlige på praktikstederne i de samme kommuner
- Telefoninterview blandt praktikvejledere i hjemmeplejen i de samme kommuner
- Kvalitative interview med en uddannelseskoordinator og en praktikvejleder i Hillerød Kommune samt med en uddannelseskoordinator og en skoleleder i Ribe Amt.

De fleste kommuner i undersøgelsen har ikke samlede opgørelser over de praktikansvarlige for de enkelte praktiksteder. De praktikansvarlige er derfor blevet kontaktet gennem den uddannelsesansvarlige i kommunen som har fået et antal spørgeskemaer (vægtet efter kommunens størrelse) til fordeling blandt de praktikansvarlige. Der er således ikke tale om en totalundersøgelse blandt praktikansvarlige i de nævnte kommuner.

Hvad praktikvejlederne angår, har hverken social- og sundhedsskolerne eller kommunerne oversigter over den samlede gruppe. Af praktiske årsager blev undersøgelsen afgrænset til at omfatte

praktikvejledere i hjemmeplejen. Telefonnumre på disse praktikvejledere blev fremskaffet via praktikansvarlige på praktikstederne i hjemmeplejen. Som konsekvens af at der ikke er tale om en totalundersøgelse blandt de praktikansvarlige, er der heller ikke tale om en totalundersøgelse blandt praktikvejledere i hjemmeplejen.

Tabel 3
Undersøgelse blandt aktører i praktikken – population og besvarelser

	Population	Svar	Svarprocent
Uddannelsesansvarlige	61	40	65.6%
Praktikansvarlige	258	127	49.2%
Praktikvejledere i hjemmeplejen	129	74	57.4%

Svarprocenten blandt praktikansvarlige er relativt lav. I denne gruppe og blandt praktikvejlederne er der færrest svar fra kommuner i Frederiksborg Amt, mens Århus Amt er svagest repræsenteret i undersøgelsen af de uddannelsesansvarlige. I forhold til praktikvejlederne er det vanskeligt at vide om svar fra vejledere på ældrecentre, plejehjem mv. ville have adskilt sig fra de svar der gives af vejledere i hjemmeplejen.

Alt i alt er der en vis usikkerhed knyttet til validiteten af undersøgelseerne blandt praktikansvarlige og praktikvejledere i og med at det ikke har været muligt at foretage en totalundersøgelse eller en kontrolleret stikprøve. Dertil kommer den relativt lave svarprocent blandt de praktikansvarlige. I de tilfælde hvor en stor del af svarene peger i samme retning, må resultaterne dog kunne tillægges en vis vægt.

1.2.4 Forløbsundersøgelse

Der er gennemført en statistisk forløbsundersøgelse af tre årgange på sosu-hjælperuddannelsen. Undersøgelsen omfatter samtlige elever der har påbegyndt uddannelsen i perioden 1. juli 1994 – 30. juli 1997, og afdækker baggrundsoplysningerne for såvel totalpopulationen af elever der påbegyndte uddannelsen, som for de der senere afbrød eller gennemførte. Endelig giver undersøgelsen en række oplysninger om uddannelses- og beskæftigelsesmønstre hos de elever der henholdsvis afbrød eller gennemførte uddannelsen. Forløbsundersøgelsen beskrives nærmere i et appendiks bagest i rapporten.

Undersøgelsen giver et godt statistisk overblik over profilen af de elever der henholdsvis påbegyndte, afbrød og gennemførte uddannelsen.

1.2.5 Undersøgelse blandt fællesbestyrelser og uddannelsesråd

Der er gennemført følgende delundersøgelser:

- Analyse af skriftligt dokumentationsmateriale (mødereferater, notater, pjecer mv.) fra fællesbestyrelserne i Frederiksborg, Ribe og Århus amter
- Kvalitative interview med repræsentanter fra fællesbestyrelse og uddannelsesråd i henholdsvis Frederiksborg og Ribe amter.

I Århus Amt ønskede fællesbestyrelsen og uddannelsesrådet ikke at deltage i et tilsvarende interview om organiseringen og indholdet af arbejdet med sosu-hjælperuddannelsen. Overordnet set giver undersøgelsen dog et godt indtryk af de forskellige måder man griber de overordnede opgaver på uddannelsesområdet an på i amterne.

1.3 Projektorganisering

Danmarks Evalueringsinstitut nedsatte i sommeren 2000 en evalueringsgruppe der fik det faglige ansvar for evalueringen. Som følge af ændringen fra evaluering til undersøgelse blev gruppen ændret til en faglig referencegruppe for instituttets projektgruppe. I den afsluttende rapportfase har referencegruppen bidraget med kommentarer til undersøgelsesresultaterne. Kommentarerne er indgået i projektgruppens formulering af overvejelser i forhold til implementeringen af den kommende reform som præsenteres i kapitel 2. Den endelige formulering af overvejelserne er således EVA's ansvar.

Den faglige referencegruppe er sammensat af følgende personer:

- Rektor Allan Kjær Andersen, Borupgaard Amtsgymnasium (formand)
- Studieleder Agnes Bjørn, Danmarks Sygeplejerskehøjskole
- Studierektor Monica Eriksson, Vipeholmsskolan i Lund
- Rektor Hanne Hellestøj, Frøbelseminariet
- Specialkonsulent Tonje Thorbjørnsen, Norsk Helse- og Sosialforbund

EVA har afholdt to møder med referencegruppen.

I tilknytning til evalueringen/undersøgelsen blev der nedsat en kontaktgruppe som har haft til opgave at yde rådgivning til EVA i forhold til at sikre undersøgelsen den fornødne forankring til det arbejdsmarked uddannelserne skal kvalificere til. Kontaktgruppen har ikke haft noget ansvar

for tilrettelæggelse og gennemførelse af undersøgelsen eller for de overvejelser der præsenteres i denne rapport.

Kontaktgruppen er sammensat af følgende personer:

- Fuldmægtig Anne Andersen, Amtsrådsforeningen (indtil oktober 2000)
- Uddannelseskonsulent Hanne Marlene Dahl, Forbundet af Offentligt Ansatte
- Fuldmægtig Rikke Ginnerup, Amtsrådsforeningen (fra oktober 2000)
- Skoleleder Joan Jessen, Skolen for Social- og sundhedsuddannelser i Sønderjyllands Amt
- Fuldmægtig Morten Møller, Kommunernes Landsforening

EVA har afholdt to møder med kontaktgruppen.

Danmarks Evalueringsinstitut har haft det overordnede ansvar for undersøgelsen, herunder bearbejdning af dokumentationsgrundlaget, indsamling af dele af materialet samt udformning af den samlede undersøgelsesrapport. Instituttets projektgruppe har bestået af evalueringskonsulenterne Anette Aunbirk (projektkoordinator) og Pernille Maskell samt evalueringsmedarbejder Morten Friis Møller.

1.4 Rapportens opbygning

Kapitel 1 indeholder information om undersøgelsens baggrund og formål. Derudover redegøres der for indhold og anvendte metoder i de fem delundersøgelser hvis resultater præsenteres i kapitler 4-7. Endelig præsenteres projektorganisationen i tilknytning til undersøgelsen.

I kapitel 2 præsenteres de samlede overvejelser om sosu-hjælperuddannelsen som undersøgelsens resultater giver anledning til. Der lægges vægt på at relatere overvejelserne til de ændringer der lægges op til i den kommende reform af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser.

Kapitel 3 indledes med en beskrivelse af systemet af grundlæggende social- og sundhedsuddannelser som det ser ud i dag. Derefter følger en nærmere præsentation af social- og sundhedshjælperuddannelsen. Kapitlet afsluttes med en redegørelse for den planlagte reform af uddannelsesområdet.

I kapitel 4 beskrives udviklingen i optag, afbrud og gennemførelse af sosu-hjælperuddannelsen samt profilen på de elever der henholdsvis påbegynder, afbryder og gennemfører uddannelsen.

Der gives også en profil af de elever der genstarter på uddannelsen efter afbrud og på de elever som fortsætter på sosu-assistentuddannelsen efter at have gennemført sosu-hjælperuddannelsen.

Kapitlet omhandler i øvrigt elevernes motiver for at vælge uddannelsen og årsager til og tidspunkter for afbrud. Endelig belyses de afbrudtes og de gennemførtes beskæftigelses- og uddannelses-situation efter henholdsvis afbrud og gennemførelse.

Kapitel 5 redegør for elevernes og undervisernes vurdering af uddannelsens skoledel og deres forslag til forbedringer. Der fokuseres bl.a. på længden af skoledelen, almen kvalificering, studieforberedelse, undervisningsformer, elevindflydelse og vejledning – alle elementer som vil blive påvirket af den kommende reform af uddannelsen.

I kapitel 6 gennemgås undersøgelsesresultaterne vedrørende uddannelsens praktikdel. Gennemgangen tager udgangspunkt i aktørernes vurdering af en række forhold ved praktikken som den gennemføres i dag og deres forslag til hvordan praktikken kunne forbedres.

Kapitel 7 omhandler undersøgelsesresultaterne vedrørende sammenhæng i uddannelsen og samarbejdet mellem uddannelsens aktører. I kapitlet gennemgås aktørernes vurdering af en række aspekter af sammenhængen og samarbejdet i dag og deres forslag til hvordan sammenhængen i uddannelsen kunne forbedres.

I et appendiks til rapporten gives en uddybende beskrivelse af forløbsundersøgelsen.

2.1 Indledning

I dette kapitel præsenteres de samlede overvejelser som undersøgelsens resultater giver anledning til. Der lægges vægt på at relatere overvejelserne til de ændringer der lægges op til i den kommende reform af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser.

De fire hovedafsnit i kapitlet svarer til kapitlerne 4-7 der mere detaljeret redegør for resultaterne vedrørende henholdsvis rekruttering og fastholdelse, uddannelsens skoledel, uddannelsens praktiskdel samt sammenhæng og samarbejde i uddannelsen.

De centrale overvejelser i hvert afsnit er markeret med kursiv.

2.2 Overvejelser om rekruttering og fastholdelse

I perioden 1994-1997 steg optaget på sosu-hjælperuddannelsen med 18%, men også afbrudsprocenten steg - fra 14% til 17%. De nyeste tal viser at optaget har været faldende i perioden efter 1997. Optaget på uddannelsen er meget sammensat med en stor spredning i alder samt uddannelses- og beskæftigelsesbaggrund.

Undersøgelsesresultaterne viser at elever under 25 år og elever der kun har en 8.-10.klasse som uddannelsesbaggrund er overrepræsenterede blandt de der afbryder uddannelsen. Årsagerne til afbrud er overvejende at finde i praktikken og synes at koncentrere sig om praksisshok og dårlige praktikoplevelser. Også sygdom og andre personlige årsager er væsentlige årsager til afbrud.

Blandt de der afbryder uddannelsen, er det kun et fåtal der fortsætter i uddannelsessystemet. Derimod er der en væsentlig andel af de der gennemfører uddannelsen, som fortsætter på assistentuddannelsen. Blandt de igangværende elever har over halvdelen planer om at gennemføre assistentuddannelsen.

2.2.1 Møde mellem krav og forventninger

Elevernes væsentligste motiver for at vælge sosu-hjælperuddannelsen er interesse for social- og sundhedsområdet og ønsket om at hjælpe andre. Spørgsmålet er imidlertid i hvilken grad elevernes forventninger svarer til uddannelsens og arbejdets krav. Tolkningen af virkeligheden og reaktionerne på krav i skole- og praktikperioderne kan være afgørende for om uddannelsen lever op til elevernes billeder og om deres reaktioner på de krav som de møder bidrager til deres faglige og personlige udvikling.

Afstemningen mellem krav og forventninger bør have høj prioritet ved arbejdet med rekruttering til og vejledning under uddannelsen.

2.2.2 "Praksischokket"

Den væsentligste årsag til afbrud er forhold i praktikken og de fleste afbrud sker i praktikperioden. De individuelle årsager til afbruddet opleves tilsyneladende af eleverne netop som individuelle og personlige, fx er der udsagn som "en sygeplejerske tog ikke godt imod mig" og "jeg opdagede hvor trist og psykisk belastende det er at arbejde med døende mennesker".

Spørgsmålet er hvor disse personlige reaktioner bliver samlet op i skole og praktik og hvordan eleverne forberedes til mødet både med praktiksituationen og med egne reaktioner.

Eleverne nævner "praksischokket" i første praktikperiode som årsag til afbrud blandt de unge. De mener at man bør tilbyde de meget unge elever et praktikforløb under beskyttede former, så de får en idé om hvad det handler om. På den baggrund kan de så vælge fra i tide eller senere undgå praksischok.

Det må overvejes hvad der skal til for at mindske praksischokket med henblik på at eleverne kan opleve læring og tryghed i praktikken. Praktikken står ikke stærkt i den kommende reform og netop derfor er det vigtigt at arbejde bevidst med kvalitetsudvikling af denne del af uddannelsen jf. kapitel 6. Uddannelsessamtalerne med eleverne må give mulighed for forberedelse til praktikken og refleksion over og bearbejdning af praktikoplevelser.

2.2.3 Rekruttering og fastholdelse

Nogle skoleledere og kommunalt ansvarlige udtrykker i henholdsvis spørgeskemaundersøgelsen og fokusgruppeinterviewet bekymring for den åbenlyse modsætning i ønsket om at tiltrække og aktivere skole- og uddannelsestrætte elever samtidig med at kompetencekravene og de boglige krav på uddannelsen bliver øget. De mener at det på kort sigt vil medføre lavere rekruttering indtil man får aktiveret nye elevgrupper.

Samtidig tyder undersøgelsesresultaterne på at det til en vis grad er vanskeligt at fastholde elever med gymnasial baggrund og elever der ønsker en videregående uddannelse på området.

Det må overvejes hvordan det bliver muligt at tiltrække og fastholde de bogligt mere stærke elever uden samtidig at gøre uddannelsen mindre attraktiv for den nuværende hovedmålgruppe. Udvikling af individuelle uddannelsesplaner og opbygning af et modulbaseret meritssystem kunne bidrage til at imødekomme de forskellige forudsætninger og behov blandt eleverne.

I forhold til at kunne tiltrække og fastholde eleverne viser fokusgruppeinterviewene at eleverne mener at der skal skabes bedre arbejdsvilkår, så tidstress og nedslidning kan undgås. Området trænger ifølge eleverne også til et lønløft.

Eleverne fremhæver at det er vigtigt at kommende elever er informeret om at uddannelsen kræver selvdisciplin, robusthed - fysisk som psykisk, tålmodighed og åbenhed over for at udvikle de bløde kompetencer som eksempelvis empati. Omsorgspotentialer er vigtigere end boglige kvalifikationer.

2.2.4 Uddannelsens image

I fokusgruppeinterviewene finder alle at uddannelsen og arbejdet har en for lav status i pressen og i det almindelige omdømme.

Det bør overvejes hvordan lavstatussignalet kan bekæmpes

Ud over en generel kvalitetsudvikling af uddannelsens skole- og praktikdel vil fremhævelsen af eksempler på udviklende praksis, initiativer der styrker selvværd og indflydelse på arbejdet kunne have en positiv effekt. Også igangsættelse af projekter, herunder kompetenceudviklingsprojekter, rotationsordninger og "sund i arbejde"-projekter, vil kunne bidrage til at skabe et bedre image.

Af interviewene fremgår det at der generelt er enighed blandt uddannelsens aktører om at *skoleoptag* er en fordel. Uddannelsen ligestilles med andre ungdomsuddannelser, den bliver mere synlig og det bliver enklere at søge ind på uddannelsen. Og

....det foreslås at der bliver udfærdiget tydelige, synlige og objektive optagelseskriterier som vægter almene kvalifikationer og fremmer mulighederne for at fortsætte videre i uddannelsessystemet.

Skolerne bør endvidere overveje at udvikle en lokal rekrutterings- og fastholdelsesstrategi med en lokal profilering af uddannelsen suppleret med en lokalt baseret informationsstrategi der giver uddannelsen et positivt image.

2.3 Overvejelser om skoledelen

Som helhed tyder undersøgelsens resultater på at der er en relativ høj grad af tilfredshed med skoledelen fra såvel elev- som underviserside, om end der er forskelle i opfattelserne mellem underviser- og elevgruppe og ikke mindst inden for elevgruppen hvor alders- og erfaringsforskelle spiller ind.

Sammenlignes resultaterne med en tidligere evaluering af området², fremgår det at elevernes kritik af tidspres og komprimerede forløb går igen. Derimod synes undervisningsformen at have ændret sig fra deduktive forløb og lærerstyring til en højere grad af anvendelse af cases og eksempler fra praksis.

I forhold til reformen tyder undersøgelsesresultaterne på at en stor del af underviserne såvel holdnings- som kvalifikationsmæssigt føler sig parate til de ændringer af skoledelen som der lægges op til. Imidlertid afdækker undersøgelsesresultaterne en række forhold som der synes grund til at være særlig opmærksom på i forbindelse med reformens implementering.

2.3.1 Grundforløb og manglende praktiske forudsætninger

Med reformens indførelse af grundforløbet som erstatning for indgangsåret fjernes praktikken fra begyndelsen af uddannelsen. Undersøgelsesresultaterne viser at underviserne er bekymrede for de elever der begynder på uddannelsen lige fra folkeskolen. Det vurderes at eleverne kommer til at mangle praktiske og personlige kvalifikationer, og der udtrykkes frygt for at eleverne ikke vil kunne nå praktikmålene i den første praktikperiode. Meget tyder på at billeddannelsen og genkendeligheden er central for elevernes læring, og derfor har praktikken en afgørende betydning.

Fjernelse af praktikken i den indledende del af uddannelsen stiller øgede krav til tilrettelæggelsen og gennemførelsen af undervisningen i forhold til at kunne skabe billeder og genkendelighed, fx ved inddragelse af eksempler, gæsteundervisning af tidligere elever mv.

2.3.2 Undervisningsplanlægningen

Undersøgelsesresultaterne tyder på at der er en modsætning mellem undervisernes og elevernes opfattelser og forventninger til bl.a. undervisningsformen. Der er ikke en fælles holdning til forandringer i elevgruppen. Der er forskelle på holdningen til og vurderingen af udbyttet af projektarbejde, gruppearbejde, individuelle opgaver mv. Alder og erfaringer synes at have en afgørende betydning for stillingtagen i disse spørgsmål.

²Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening og Undervisningsministeriet 1996: *Evaluering af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser*

Erfaringer fra den igangværende erhvervsuddannelsesreform tyder på at der opstår problemer og at grupper af elever taber i uddannelsessammenhæng hvis vægten lægges over på selvstyrede elevaktiviteter, uden at der samtidig foregår en proces- og redskabsudvikling styret af kompetente undervisere. Eleverne, især de med mindre grad af skolastisk læring, skal støttes i "at lære at lære" ved bl.a. at anvende en uddannelsesbog som redskab til at beskrive læringsmål og at fastholde læringsprocesser. Det er vigtigt for eleverne at have succeskriterier i forhold til teoretisk læring. Det er i denne sammenhæng undervisernes opgave i fællesskab at skabe forudsætninger og vilkår for sådanne oplevelser og kompetenceudviklinger.

Udover anvendelse af varierede undervisningsformer der kan motivere på forskellig vis og er differentierede i forhold til forskellige behov og læringsstile blandt eleverne, bør skolerne være opmærksomme på udvikling af processer og redskaber der kan støtte eleverne i "at lære at lære".

2.3.3 Elevedifferentiering - differentieret undervisning

Elevernes udsagn om for lave adgangskrav, for mange useriøse elever og for store hold med for mange elever der er anbragt i forbindelse med aktivering og elever der ikke taler godt dansk, er udtryk for at uddannelsen har svært ved at favne bredden i elevforudsætningerne.

Det må overvejes hvordan de meget forskellige elevforudsætninger, som formentlig forsat vil karakterisere uddannelsen, kan bidrage positivt til udvikling af den enkelte elev og uddannelsen som helhed.

Det er et spørgsmål om i hvilket omfang forskellene mellem eleverne kan anvendes som læringsgrundlag og udvikling af personlige og sociale kompetencer som har relevans for evnen til at omgås brugere med skiftende forventninger.

En vej til kvalificering af uddannelsen og til at inddrage bredden af elevforudsætninger og –behov går gennem differentiering og modulisering som grundlag for tilrettelæggelse af individuelle uddannelsesplaner. Planerne kan give mulighed for at forlænge eller forkorte undervisnings- og praktikperioder hvor længden af perioderne kan afhænge af hvilke fremskridt den enkelte opnår i forhold til sin individuelle uddannelsesplan.

Differentiering i forhold til forskellige elevforudsætninger og forskellige læringsstile kan også udvikles og anvendes bevidst med henblik på den øgede tilgang af elever og brugere med anden etnisk baggrund. Der er således meget der underbygger fordelene og potentialerne i forbindelse med den individualisering og modulisering af undervisningen som reformen indebærer.

Samtidig er det vigtigt at være opmærksom på at den fragmentering og opsplitning af uddannelsen som individualiseringen også indebærer kan true tilhørsfølelsen og den sociale tryghed der hidtil har eksisteret i klasserne.

Dette lægger op til at der fremover også arbejdes med studiemiljøet, sociale sammenhænge og skolekultur.

2.3.4 Lærerkvalifikationer

Godt halvdelen af underviserne føler sig godt eller meget godt rustet til de nye undervisningsformer. Det betyder på den anden side at en stor del af underviserne ikke føler sig tilstrækkelig godt kvalificeret til de nye opgaver. Samtidig tyder underviserens vurdering af vejledningen i skoledelen på at der ikke er et tilstrækkeligt vejledningsberedskab i forhold til opgaven med de individuelle uddannelsesplaner. Der er ingen tvivl om at udarbejdelsen og den løbende opfølgning i forbindelse med uddannelsesplanerne er en omfattende og krævende opgave som stiller store og nye krav til underviserne.

Der bør gives mulighed for såvel pædagogisk opkvalificering som vejledningsmæssig opkvalificering.

2.3.5 Ungdomsuddannelsesperspektivet

Forøgelsen af de almene fagområder, understregningen af at uddannelserne også skal have et studieforberedende sigte og give grundlag for livslang læring både fagligt og personligt samt målet om at uddanne eleverne til at være borgere i et demokratisk samfund er alt sammen med til at konstituere sosu-hjælperuddannelsen som en ungdomsuddannelse på lige fod med fx erhvervsuddannelserne. Dette er på mange måder en styrkelse af uddannelsen, ikke mindst set i forhold til de yngre elever.

I det omfang der fortsat vil blive rekrutteret ikke kun unge, men også mere erfarne elever må der tages højde for især de ældre elevers modstand mod de almene fag. Integration af almene fag i de eksisterende faggrupper synes at være en oplagt mulighed i forhold til sikre elevmotivation og oplevelse af relevans.

I spørgsmålet om at give eleverne en demokratisk ballast bør skolerne være opmærksomme på at ønsket om indflydelse som udgangspunkt ikke er særlig højt. Ud over elevråd er det derfor vigtigt at arbejde med medbestemmelse i selve undervisningen i en form der vil passe til netop denne uddannelse og dens målgrupper.

2.4 Overvejelser om praktikdelen

Undersøgelsesresultaterne har vist at selv om praktikdelen ikke er i centrum for den kommende reform af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser, så udgør praktikken på mange måder prøvestenen og krumtappen i social- og sundhedshjælperuddannelsen. Og vel at mærke en krumtap der er behov for at kvalitetsudvikle på forskellig vis. Nedenfor følger en række fokusområder som det vil være væsentligt at være opmærksom på i det fortsatte arbejde med uddannelsens praktikdel.

2.4.1 Elev eller arbejdskraft

I den nuværende sosu-hjælperuddannelse synes der at være stærkt delte meninger om hvordan man betragter en praktikelev: primært som arbejdskraft, primært som elev – eller som en ligelig blanding af begge dele. Uklarheden om elevernes rolle medfører ulige vilkår for eleverne hvilket i sig selv er uheldigt. Set i lyset af reformens mål om øget kvalificering af eleverne – også i forhold til videreuddannelse – forekommer det desuden ikke hensigtsmæssigt at man på nogle praktiksteder primært betragter eleverne som arbejdskraft.

Det bør overvejes om man med reformen kan slå fast at elevernes vigtigste opgave såvel i skolen som i praktikken er at lære.

2.4.2 Mål for praktikdelen

Undersøgelsesresultaterne sætter fokus på behovet for at:

Det enkelte praktiksted opstiller klare mål for oplæringen af eleven samt spiller ud med hvad praktikken kan tilbyde rent fagligt – gerne formuleret som udvikling af handlekompetencer.

En tydeliggørelse af målene for praktikdelen vil styrke fokus på elevrollen i praktikken, men kan samtidig bidrage til at den uddannede sosu-hjælper i højere grad matcher arbejdsmarkedets behov for kompetencer. I den forbindelse er det interessant at de praktikansvarlige peger på at en række – hovedsageligt personlige - kompetencer, herunder indlevelse og kommunikation, selvtillid, evne til at håndtere svære situationer og reflektiv kompetence, ikke i tilstrækkeligt omfang opnås af alle elever.

Udvikling af personlige kompetencer kan med fordel inddrages som temaer i uddannelsessamtaler med eleverne og indgå i grundlaget for fastlæggelse af læringsmål og personlige uddannelsesplaner i en elevorienteret og differentieret undervisnings- og udviklingsproces.

2.4.3 Omfang og placering af praktikdelen

Den kommende reform lægger ikke umiddelbart op til egentlige ændringer i indhold og tilrettelæggelse af praktikdelen. Derimod indebærer reformen at praktikken med et uændret omfang kommer til at udgøre en relativt mindre del af uddannelsen end i dag, idet skoledelen forlænges. Ændringen vil opleves mest markant for de 15-17-årige elever der i dag gennemfører indgangsåret som optakt til selve sosu-hjælperuddannelsen. Hvor indgangsåret som udgangspunkt består af 2/3 praktik, indeholder det foreslåede grundforløb som udgangspunkt ingen praktik.

Det bør overvejes at sætte fokus på hvordan man mest hensigtsmæssigt udnytter muligheden for at indlægge praktik i grundforløbet sådan at et eventuelt behov for en introduktion til praksis tidligt i uddannelsesforløbet tilgodeses. Dette må vurderes at være særlig vigtigt i forhold til helt unge elever uden praktisk erfaring med sosu-området.

2.4.4 Praktikvejledning

Undersøgelsesresultaterne tyder på at praktikvejledningen er et område af uddannelsen hvor der er gode muligheder for at udvikle og forbedre kvaliteten.

Et oplagt indsatsområde synes at være systematisk kvalificering af praktikvejlederne i form af vejlederuddannelse. Med henblik på at give vejlederne et optimalt udgangspunkt bør en del af vejlederuddannelsen gennemføres inden man begynder at fungere som vejleder. Denne uddannelse kan så løbende følges op i form af supervision og efteruddannelse.

For den enkelte elev er det helt afgørende at modtage kvalificeret faglig og personlig vejledning i relation til praktikken. Eleverne har behov for at de faglige og erfarne personer omkring dem i praktikken introducerer og fastholder gode arbejdsformer med inddragelse af uddannelsesbog, erfaringsudveksling i kollegiale samtaler og perspektiverende teoridage. Dette vil kunne medvirke til at mindske det "praksischock" som mange elever beskriver i forbindelse med første praktikperiode.

2.4.5 Godkendelse af praktiksteder

Undersøgelsesresultaterne tyder på store forskelle i amternes måde at sikre kvaliteten af praktikstedernes tilbud til praktikelever. Undersøgelsesmaterialet giver imidlertid ikke basis for at trække sammenhænge mellem de forskellige tilgange til opgaven og kvaliteten af uddannelsens praktikdel.

Det kunne overvejes at opfordre fællesbestyrelserne til at stille konkrete kvalitetskrav til praktikstederne og sikre at disse krav overholdes.

2.5 Overvejelser om sammenhæng

Flertallet af eleverne og underviserne er enige om at uddannelsen er godt tilrettelagt i sin nuværende form efter vekseluddannelsesprincippet med tre skoleperioder og to praktikperioder. Der kan altså konstateres støtte til idéen om at det er vigtigt at opretholde de to læringsrum – skolen og praktikken – som netop to forskellige og adskilte elementer i uddannelsen.

Samtidig har alle aktørgrupper forslag til hvordan sammenhængen og samarbejdet mellem uddannelsens skole- og praktikdel kan forbedres. Set i lyset af den brede opbakning til vekselprincippet kan dette ikke tolkes som udtryk for forsøg på at gøre skole- og praktikdelene ens, men snarere som udtryk for et behov for at tydeliggøre mål og midler for de enkelte uddannelsesdele over for alle uddannelsens aktører. – Og dermed skabe forståelse for og accept af den konkrete tilrettelæggelse af den samlede uddannelse.

2.5.1 Sammenhæng og samarbejde mellem skole og praktik

Det er karakteristisk for vekseluddannelser at der er perioder med *praksislæring* (først og fremmest i praktikken, men også i skoleperioderne i form af praktisk opgaveløsning) og med *skolastisk læring* (i skoleperioderne). Vekseluddannelser kan beskrives som et møde mellem to læringskulturer. Undersøgelsesresultaterne tyder på at alle aktører bifalder vekseluddannelsesprincippet på sosu-uddannelsesområdet og er interesserede i at udbygge og udvikle samarbejdet mellem skolerne og praktikstederne. Samtidig er der – ikke mindst blandt skolelederne - stor bevidsthed om at aktørerne har en meget forskellig tilgang til uddannelsen

Det bør overvejes hvordan sammenhængen mellem uddannelsens skole- og praktikdel kan tydeliggøres. Det kunne være en fordel at arbejde på at tydeliggøre flere typer af sammenhænge samtidig, fx strukturelle, indholdsmæssige og personbårne sammenhænge.

Umiddelbart lægger reformen ikke op til en markant indsats for at styrke den overordnede sammenhæng mellem praktikdelen og skoledelen. På rammesiden vil de ændrede optagelsesprocedurer dog betyde at samarbejdsrelationerne ændres, idet skolen bliver den instans der koordinerer hele elevens uddannelsesforløb – fra optagelse og ansættelse til den afsluttende prøve.

2.5.1a Samarbejdsstruktur

På et rammeplan kunne ønsket om et udbygget samarbejde opfyldes ved at indføre faste møder om den samlede uddannelse med deltagelse af undervisere/ledere fra skolesiden og praktikansvarlige/praktikvejledere fra praktikstedet. Det kunne også overvejes at etablere faste rutiner for kontakt mellem skole og praktik omkring den enkelte elev, fx tre gange i løbet af hvert praktikforløb.

Det bør overvejes hvordan rammerne om samarbejdet mellem skolen og praktikstedet kan styrkes, fx gennem faste koordinationsmøder og faste rutiner i forhold til elever i praktik.

2.5.1b Indholdsmæssig sammenhæng

Det er slående at over 90% af underviserne – og en næsten lige så stor andel af eleverne - vurderer at eleverne har et meget stort eller stort udbytte af de undervisningsituationer hvor der bringes eksempler fra praksis ind i skoleundervisningen.

Det kunne overvejes om den indholdsmæssige sammenhæng mellem uddannelsens skoledel og praktikdel bør udvikles.

I den forbindelse kunne hensigtsmæssigheden af at udvikle fælles metoder/værktøjer på tværs af skole og praktik overvejes. Det kunne fx omfatte metoder til beskrivelse af brugere og skriftlig rapportering i øvrigt. Med andre ord kunne der sættes på at udvikle et mere fælles sprog for skole- og praktikdelen.

Umiddelbart lægger reformen ikke op til en styrkelse af den indholdsmæssige sammenhæng mellem praktikdelen og skoledelen. Forslaget om at hver elev skal udarbejde en personlig uddannelsesplan hvori mål med og konkret indhold i uddannelsesforløbet løbende beskrives, kan dog ses som et initiativ der vil kunne bidrage til at skabe sammenhæng i uddannelsen for den enkelte. Hvorvidt der rent faktisk bliver tale om en øget sammenhæng i forhold til i dag vil bl.a. afhænge af hvordan arbejdet med uddannelsesplanerne gribes an i en undervisnings- og vejledningsmæssig sammenhæng. Herunder om vejledere i skole- og praktikdelen har samme forståelse af uddannelsesplanerne.

Der kunne sættes på at den personlige uddannelsesplan bliver et redskab der binder skoledel og praktikdel sammen i den enkelte elevs uddannelse. Dette forudsætter bl.a. at der samles op i forhold til uddannelsesplanen såvel i vejledningen på skolen som på praktikstedet.

2.5.1c Personbåren sammenhæng

Det konkrete samarbejde mellem praktikvejlederne og underviserne synes ikke at fylde meget i de to gruppers daglige virke. Helt konkret er praktikvejlederne sjældent på skolen, mens underviserne sjældent kommer på praktikstederne. De uddannelsesansvarlige i kommunerne peger på at et personligt kendskab til den anden uddannelsesdel og de personer der arbejder med uddannelsen dér, ville være fremmende i forhold til at skabe sammenhæng i uddannelsen.

Der kunne sættes på at give underviserne på sosu-skolerne et større personligt kendskab til arbejdet på praktikstederne og praktikvejledere og praktikansvarlige et større kendskab til indhold og arbejdsformer i skoledelen. Konkret kunne der indlægges skole/teoridage i praktikforløbene med deltagelse af praktikvejledere og praktikansvarlige ligesom underviserne kunne komme i korte praktikforløb på praktikstederne.

Lidt skarpt sat op er eleven i dag den eneste der færdes med ansvar og personlig konsekvens i såvel skole- som praktikpladskulturen. Ovenstående initiativer vil som minimum kunne bidrage til at undervisere og vejledere får en mere nuanceret forståelse af, hvad det betyder og dermed bedre kunne bistå eleven med at skabe sammenhæng i uddannelsen.

2.5.2 Sammenhæng i et videreuddannelsesperspektiv

Det er tankevækkende at kun godt halvdelen af de elever der har valgt at uddanne sig videre til sosu-assistent, vurderer at sosu-hjælperuddannelsen i høj grad er/var relevant i denne sammenhæng. Assistenterne har især kunnet anvende viden fra den plejemæssige faggruppe og den praktiske faggruppe i sosu-hjælperuddannelsen i deres assistent-uddannelse.

Sosu-assistenternes vurdering af hjælperuddannelsen i et videreuddannelsesperspektiv kunne være interessant at følge op i lyset af den kommende reform. Konkret vil det være vigtigt at være opmærksom på elevernes vurdering af forholdet mellem hjælper- og assistentniveauet i forbindelse med det planlagte forsøg med ubrudte forløb.

3 Grundlæggende sosu-uddannelser

Dette kapitel indledes med en præsentation af systemet af grundlæggende social- og sundhedsuddannelser (herefter sosu-uddannelserne) som det ser ud i dag. Baggrunden for etableringen af systemet samt de aktuelle udfordringer inden for uddannelses- og beskæftigelsesområdet belyses.

Præsentationen følges op med en nærmere beskrivelse af social- og sundhedshjælperuddannelsen (herefter sosu-hjælperuddannelsen). Kapitlet afsluttes med en redegørelse for den planlagte reform af de grundlæggende sosu-uddannelser.

3.1 Indplacering i uddannelsessystemet

Sosu-uddannelserne hører til gruppen af erhvervsfaglige uddannelser. Der er tale om et selvstændigt system bestående af tre erhvervskompetencegivende uddannelser på to niveauer samt et indgangså:

Videregående social- og sundhedsuddannelser, fx sygeplejerske	Pædagoguddannelsen
---	--------------------

Adgangsprøven til de videregående social- og sundhedsuddannelser

Social- og sundhedsassistentuddannelsen 1½ år	Pædagogisk grunduddannelse: 1½ år
Social- og sundhedshjælperuddannelsen 1 år	
10. klasse <i>eller</i> indgangså <i>eller</i> relevant erfaring	
9. klasse	

Som det ses af figuren er systemet trinvist opbygget med afstigningsmuligheder undervejs og med mulighed for merit til de videregående social- og sundhedsuddannelser som ellers normalt forudsætter en gymnasial uddannelse.

I lighed med de øvrige erhvervsfaglige uddannelser er sosu-uddannelserne tilrettelagt som vekseluddannelser hvor skoleundervisning veksler med praktikperioder.

I forhold til de øvrige erhvervsfaglige uddannelser er sosu-uddannelserne kendetegnet ved at være relativt korte. En elev der kommer direkte fra 9. klasse, kan således gennemføre uddannelsen til sosu-hjælper på to år (inkl. indgangsåret), og kan derefter tage uddannelsen til sosu-assistent på i alt 1 ½ år. Til sammenligning ville samme elev være tre år om at gennemføre uddannelsen til køkkenassistent, mens uddannelsen til frisør ville tage fire år.

3.2 Baggrund og formål

Det nuværende system af grundlæggende sosu-uddannelser blev etableret i 1991 som et ungdomsuddannelsessystem med voksenadgang. Systemet afløste de tidligere uddannelser på området, herunder uddannelserne til hjemmehjælper, sygehjælper, plejer, plejehjemsassistent og beskæftigelsesvejleder.

Ifølge de amtskommunale arbejdsgivere og Undervisningsministeriet var baggrunden for etableringen af sosu-systemet ændrede kvalifikationsbehov i social- og sundhedssektoren. Forventningen var at der fremover ville være brug for at personalet havde brede, generelle kvalifikationer som kunne anvendes fleksibelt i løsningen af elementære og grundlæggende bistands- pleje- og omsorgsopgaver i hjemmeplejen, på plejehjem og på sygehuse³. Ved etableringen blev der samtidig lagt vægt på at de nye uddannelser fremstod som ligeværdige i forhold til beslægtede uddannelsesområder⁴.

I 1996 blev systemet udvidet til også at omfatte den pædagogiske grunduddannelse (pgu). De grundlæggende sosu-uddannelser har hver for sig til formål at give de færdiguddannede kvalifikationer til at varetage opgaver inden for bistands-, pleje- og omsorgsområdet eller pædagog-medhjælper- og dagplejeområdet. Uddannelserne tilrettelægges under hensyn til de social-, sund-

³ *Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening og Undervisningsministeriet 1996: Evaluering af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser.*

⁴ *Bemærkninger til forslag til revision af lov om grundlæggende social- og sundhedsuddannelser.*

heds- og personalepolitiske mål henholdsvis de pædagogiske mål inden for uddannelsernes beskæftigelsesområder, og de skal tilgodese områdernes kvalifikationsbehov. Derudover skal uddannelserne give eleverne mulighed for at erhverve almene uddannelseskvalifikationer af hensyn til mulighederne for videre uddannelse.

3.3 Elevoptag

Optagelse på en sosu-uddannelse forudsætter en elevkontrakt med en (amts)kommunal myndighed; for sosu-hjælperes vedkommende med en primærkommune, mens elever på sosu-assistentuddannelsen og den pædagogiske grunduddannelse kan opnå ansættelse i enten en primærkommune eller i en amtskommune.

Tabel 4
Optag på de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser⁵

	1995	1996	1997	1998	1999	Forventet optag 2000
Indgangsår	1000	968	1078	967	1111	1089
Sosu-hjælper	7121	7282	7285	6834	6579	6276
Sosu-assistent	3039	3012	3178	2992	3124	3090
Pædagogisk grunduddannelse	-	-	-	563	745	

Som det ses har der i perioden 1995-1999 været tale om et stagnerende eller faldende optag på alle de grundlæggende sosu-uddannelser med undtagelse af den pædagogiske grunduddannelse. Faldet i optagne elever har været mest markant på sosu-hjælperuddannelsen. Fra 1997 har dimensioneringstallet for uddannelsen – dvs. tallet for hvor mange elever der skal optages for at behovet for elever og færdiguddannede skønnes opfyldt – ligget væsentligt under optagelsestallet.

Skoledelen af de grundlæggende sosu-uddannelser udbydes primært af amtskommunale social- og sundhedsskoler.

3.4 Adgangsveje

Adgang til *sosu-hjælperuddannelsen* og den pædagogiske grunduddannelse forudsætter at man enten har gennemført *det fælles indgangsår* til de grundlæggende sosu-uddannelser, beregnet for

⁵ Kilde: Amtsrådsforeningen, oktober 2000. For den pædagogiske grunduddannelses vedkommende er der tale om optag på den ordinære uddannelse.

elever der kommer direkte fra grundskolens 9.klasser eller elever med særlige behov, *eller* at man har mindst ét års anden uddannelse, arbejdsmæssig erfaring eller tilsvarende.

Indgangsåret skal tilrettelægges på en sådan måde at det forbereder de unge til uddannelse og arbejde inden for området. Optagelse forudsætter at man har en såkaldt betinget kontrakt med en kommune. Skoledelen omfatter mindst 1/3 af indgangsåret, men kan udvides til at omfatte op til 2/3 hvis eleven vælger almene prøveforberedende enkeltfag, fx folkeskolens afgangsprøver eller hf-enkeltfag. Den resterende del af tiden er praktik som foregår på eksempelvis et plejehjem, et dagcenter eller i en daginstitution. Indgangsåret afsluttes med en vejledende prøve der indgår i en samlet vurdering af om man er egnet til at arbejde inden for området. Såfremt indgangsåret er gennemført tilfredsstillende, er man sikret en elevplads på sosu-hjælperuddannelsen, men ikke nødvendigvis på den pædagogiske grunduddannelse.

Adgangen til *sosu-assistentuddannelsen* forudsætter *enten* at man har en sosu-hjælperuddannelse *eller* en anden uddannelse eller arbejds erfaring inden for området af mindst ét års varighed.

3.5 Varighed og struktur

Sosu-hjælperuddannelsen varer et år der typisk er fordelt på tre skoleperioder og to praktikperioder, fx i hjemmeplejen og på et plejehjem. Skoleundervisningen udgør 1/3 af den samlede uddannelses tid og kan forlænges med op til en måned mod en tilsvarende afkortning af praktiktiden hvis eleven vælger almene enkeltfag.

Sosu-assistentuddannelsen varer 1½ år. Uddannelsen består af 1/3 skoleundervisning og 2/3 praktik fordelt på tre eller fire praktikperioder på sygehusafdelinger og på kommunale institutioner eller i hjemmeplejen; ca. 2/3 afvikles inden for det amtskommunale område. Praktikperioden kan forkortes med op til 1½ måned hvis eleven vælger almene enkeltfag.

Den pædagogiske grunduddannelse varer 1½ år. Uddannelsen består 2/3 skoleundervisning og 1/3 praktik, fordelt på to perioder. Mindst den ene periode skal foregå i en institution for børn og unge eller handicappede, den anden praktikperiode kan i foregå i dagplejen eller i et andet pædagogisk tilbud.

3.6 Opskoling og videreuddannelse

Der udbydes særlige opskolingsuddannelser til sosu-hjælper eller sosu-assistent til personer der har gennemført en af de uddannelser der eksisterende frem til reformen i 1991 eller har arbejdet inden for social- og sundhedsområdet. Opskolingsuddannelserne gennemføres som åben uddannel-

se og vil ofte være arbejdsgiverfinansierede. Ifølge arbejdsmarkedets parter forventes behovet for opskoling til de nuværende uddannelser dækket i år 2003.

Efter gennemførelsen af sosu-assistentuddannelsen kan man aflægge adgangsprøven til de videregående social- og sundhedsuddannelser, fx ergoterapeut, radiograf, sygeplejerske, pædagog og socialrådgiver. Ud over en bestået adgangsprøve kan de enkelte uddannelser stille specifikke faglige krav om at bestemte fag skal være bestået på bestemte niveauer. Den pædagogiske grunduddannelse giver direkte adgang til at søge om optagelse på et pædagogseminarium.

3.7 Styring

Styringen af social- og sundhedsuddannelserne foregår dels på et nationalt niveau, dels på et regionalt niveau.

På det nationale niveau fastlægger undervisningsministeren - efter forhandling med socialministeren og sundhedsministeren - de overordnede uddannelsesregler, herunder formål for de enkelte uddannelser, indhold og vægtning af faglige mål samt regler om forholdet mellem praktikuddannelse og skoleuddannelse. Rådet for social- og sundhedsuddannelser rådgiver undervisningsministeren om forhold vedrørende såvel de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser som de amtskommunale videregående social- og sundhedsuddannelser, fx sygeplejerskeuddannelsen.

På det regionale niveau nedsætter de enkelte amtsråd en fællesbestyrelse for det samlede amtslige skolesystem på uddannelsesområdet.

Fællesbestyrelsen har til opgave at:

- Indstille om antallet og placering af skoler i amtet og om uddannelsestilbuddet på disse skoler
- Forestå den samlede koordinering af elevansættelser og rådgive ved uoverensstemmelser mellem tilgang og behov
- Godkende uddannelsesordninger på de enkelte skoler
- Godkende praktiksteder
- Godkende den enkelte skoles budget inden for de rammer amtsrådet har fastlagt
- Behandle klager over skolens afgørelser eller over eksamen

Medlemmerne af fællesbestyrelsen udpeges af amtsrådet og kommunalbestyrelserne i amtet samt af de færdiguddannedes organisationer; formanden udpeges af amtsrådet.

Fællesbestyrelsen nedsætter paritetiske uddannelsesråd der er rådgivende over for fællesbestyrelsen og de relevante skoleledere. Et af disse uddannelsesråd er rådgivende i forhold til sosu-hjælper- og sosu-assistentuddannelsen samt indgangsåret.

3.8 Sosu-hjælperuddannelsen

De undersøgelsesresultater der præsenteres i følgende kapitler, relaterer sig alle til sosu-hjælperuddannelsen. I dette afsnit gives derfor en nærmere uddybning af formålet med og indholdet i denne uddannelse der målt i elevtal er langt den største af de tre sosu-uddannelser.

3.8.1 Formål og tilrettelæggelse

Sosu-hjælperuddannelsen har til formål at eleven erhverver forudsætninger for

- at yde praktisk og personlig bistand til brugerens/familiens daglige livsførelse
- at hjælpe til aktivering med henblik på at fastholde normal livsudfoldelse
- at udføre elementære sygeplejeopgaver inden for den primære social- og sundhedssektors bistands-, pleje- og omsorgsområde.

Uddannelsen varer et år. Den nærmere fordeling af skole- og praktikperioder fastlægges i uddannelsesordninger som udarbejdes af den enkelte skole og godkendes af den regionale fællesbestyrelse. Typisk organiseres uddannelsen med tre skoleperioder og to-tre praktikperioder (heraf eventuelt en kort indledende introduktionspraktik). Skoledelen udgør mindst 1/3 af den samlede uddannelsesetid, men kan forlænges med op til en måned mod en tilsvarende afkortning af praktikdelen hvis eleven vælger almene enkeltfag.

Skolen og praktikstedet har hver for sig et ansvar for at tilrettelægge uddannelsen sådan at der sikres tæt sammenhæng mellem skoleundervisningen og praktikuddannelsen. I en række kommuner varetages arbejdet med den praktiske koordinering af de to uddannelsesdele af kommunale uddannelseskonsulenter. Derudover er det i nogle kommuner praksis at en lærer besøger eleverne i løbet af deres praktik.

Uddannelsens afsluttende prøve tager udgangspunkt i en opgave som skole og praktiksted stiller i fællesskab.

3.8.2 Skoledelen

Skoledelen består af fem obligatoriske områdefag og valgfrie, prøveforberedende enkeltfag. Områdefagene udfylder hver ca. 20% af den obligatoriske skoleundervisning og består af:

- a) *Den praktiske faggruppe*
Omfatter bl.a. ernæringslære, rengøring, vask, arbejdsbevægelser og løfteteknik, samt personlig bistand, herunder omsorg.
- b) *Den kulturelle-aktivitetsfaglige gruppe*
Omfatter kulturelle, kreative og håndværksmæssige fagområder.
- c) *Den pædagogiske-psykologiske faggruppe*
Omfatter bl.a. menneske- og familiekundskab, kommunikation, samarbejde, vejledning og rådgivning.
- d) *Den social- og samfundsfaglige gruppe*
Omfatter bl.a. samfundsforhold, herunder levevilkår, og social- og sundhedsvæsenets opbygning og opgaver.
- e) *Den plejemæssige faggruppe*
Omfatter bl.a. anatomi og fysiologi, sundhedsfremme og sygdomsforebyggelse, elementær sygepleje og førstehjælp.

De valgfrie enkeltfag udbydes inden for fagrækken af grundskolens udvidede afgangsprøver, hf enkeltfag og almen voksenuddannelse.

3.8.3 Praktikdelen

Praktikdelen består af længerevarende forløb som omfatter hovedområderne praktisk og personlig bistand, aktivering og elementære sygeplejeopgaver.

Den ansættende kommunale myndighed skal - i overensstemmelse med uddannelsesordningen og ud fra de lokale muligheder - planlægge praktikuddannelsen sådan at eleven får forskellige og varierede erfaringer med brugere inden for hele det primærkommunale bistands- pleje- og omsorgsområde. De to lange praktikperioder foregår ofte henholdsvis i den kommunale hjemmepleje og på et plejehjem/dagcenter.

Den praktiske organisering af praktikuddannelsen er op til de regionale og lokale myndigheder. Typisk udpeges der såvel en praktikansvarlig person (fx en ledende sygeplejerske) som en daglig praktikvejleder, fx en uddannet sosu-hjælper eller sosu-assistent, for hver enkelt elev i forbindelse med hver praktikperiode. I mindre kommuner kan uddannelseskonsulenten fungere som praktikansvarlig.

Der findes ingen centrale regler om vejlederuddannelse af praktikansvarlige og daglige praktikvejledere. I praksis varierer uddannelses tilbuddet til vejlederne.

En række kommuner afholder undervisning for elever mens de er i praktik. Undervisningsformen kan fx være temaeftermiddage hvor emner og forhold med direkte relevans for praktikken tages op.

3.8.4 Prøver og bedømmelsesformer

Elevernes kvalifikationer dokumenteres ved følgende typer af prøver og bedømmelser:

- To skriftlige, mundtlige eller kombinerede skriftlige/mundtlige prøver i forbindelse med skoledelen
- To standpunktsbedømmelser i forbindelse med praktikuddannelsen (en for hver praktikperiode)
- En skriftlig praktikopgave
- En afsluttende teoretisk prøve der tager udgangspunkt i en opgave som skole og praktiksted stiller i fællesskab.

Der anvendes enten interne eller eksterne censorer ved alle mundtlige og skriftlige prøver. Ved den afsluttende prøve udpeges dog altid en beskikket censor.

Alle prøver, standpunktsbedømmelser og praktikopgaven skal bestås. Standpunktsbedømmelserne gives altid i form af bedømmelsen bestået/ikke bestået.

De valgfrie prøveforberedende fag vurderes efter de gældende regler for folkeskolens afsluttende prøver, almen voksenuddannelse og højere forberedelseseksamen.

3.9 Ny reform

De nuværende sosu-uddannelser blev som nævnt i afsnit 3.2 etableret ved uddannelsesreformer i 1991 og 1996. Målet med 1991-reformen var at nedbringe antallet af faggrupper, at gøre uddannelserne brede og at sikre mulighed for af- og påstigning i uddannelsessystemet med opnåelse af selvstændig kompetence på hvert uddannelsesniveau. Samtidig blev der lagt vægt på at uddannelserne fremstod som ligeværdige i forhold til beslægtede uddannelsesområder.

Imidlertid har det vist sig at de unge uddannelsessøgende i løbet af de senere år i stigende grad har fravalgt sosu-uddannelserne hvilket har resulteret i begyndende mangel på færdiguddannede, især på social- og sundhedsassistentområdet.

På den baggrund har parterne bag 91-reformen udarbejdet konkrete forslag til ændringer af uddannelserne. Disse forslag forventes at danne grundlag for et nyt lovforslag om de grundlæggende sosu-uddannelser som efter hensigten skal træde i kraft 1. januar 2002 med forsøgsvirksomhed allerede fra august 2001⁶.

Formålet med udkastet til lovforslag er at skabe gode og tidssvarende uddannelser der kan tiltrække tilstrækkelig kvalificeret arbejdskraft til social- og sundhedssektoren, og som kan bidrage til at øge mobiliteten mellem faggrupperne og nedbryde faggrænser i sektoren.

3.9.1 Uddannelsernes formål

Ifølge udkastet til lovforslag skal uddannelserne give kompetence til at arbejde inden for bistands-, pleje og omsorgsområdet samt det pædagogiske område. Uddannelserne skal fremme kundskaber, færdigheder og holdninger, der er relevante i forhold til arbejdet, herunder udvikling af grundlæggende værdier og etik i forhold til omsorg for mennesker med behov for hjælp og støtte. Uddannelserne skal også styrke de grundlæggende almene færdigheder og give grundlag for videreuddannelse og livslang læring, såvel fagligt som personligt. Endelig skal uddannelserne udvikle elevernes interesse og evne til aktiv deltagelse i et demokratisk samfund.

3.9.2 Adgangsveje

Adgang til *sosu-hjælperuddannelsen* er betinget af enten gennemført grundforløb eller som hidtil mindst 1 års uddannelse eller arbejdsmæssig erfaring efter grundskolen eller anden relevant erfaring der svarer til disse kvalifikationer.

Grundforløbet erstatter indgangsåret og er fortrinsvis rettet mod unge der kommer direkte fra 9. klassetrin. Mens indgangsåret er et vekselforbånd mellem skole- og praktikperioder består grundforløbet af skoleundervisning hvori der kan indgå observationspraktik. Forløbet varer for den enkelte elev normalt 20 uger, men der er mulighed for at udvide grundforløbet med op til 20 uger, således at grundforløbet for den enkelte elev kan blive 40 uger.

Også grundforløb fra erhvervsuddannelserne vil være adgangsgivende til *sosu-hjælperuddannelsen*.

Der indføres *skoleoptag* på uddannelserne til forskel fra i dag hvor eleverne søger om uddannelsesplads i kommunen eller amtet. Skolen skal efter forslaget optage elever ud fra en samlet bedømmelse af de bedst egnede ansøgere på baggrund af nærmere fastlagte kvalifikationskriterier der vedrører ansøgerens personlige forudsætninger for uddannelsen, som fx lyst til og interesse

⁶Udkast til lovforslag om de grundlæggende sosu-uddannelser samt bemærkninger til udkastet

for at arbejde med omsorg for andre mennesker, social forståelse og interesse. Kvalifikationskriterierne for optagelse på grundforløbet fastsættes af undervisningsministeren.

Skoleoptaget på grundforløbet indebærer bortfald af den gældende betingede ansættelseskontrakt hvorefter elever på indgangsåret havde sikkerhed for at kunne fortsætte på sosu-hjælperuddannelsen allerede ved begyndelsen af indgangsåret hvis de blev skønnet egnede til uddannelsen ved afslutningen af indgangsåret.

Ifølge forslaget skal der efter grundforløbet gennemføres en fornyet optagelsesprocedure til *sosuhjælperuddannelsen*. Kvalifikationskriterierne for optagelse på uddannelserne fastsættes af de regionale, ansættende, kommunale myndigheder.

Efter optagelse af eleven formidler skolen en ansættelsesaftale mellem eleven og den kommunale myndighed. Aftalen indebærer som hidtil at eleven sikres overenskomstmæssig løn i en periode, der svarer til elevens samlede uddannelsesforløb. Den kommunale myndighed kan i særlige tilfælde undlade at ansætte en bestemt elev hvis elevens personlige forhold tilsiger det.

Adgang til *sosu-assistent uddannelsen* forudsætter som i dag enten en sosu-hjælperuddannelse eller en anden relevant uddannelses- og/eller erhvervs erfaring af samme varighed som sosu-hjælperuddannelsen.

Adgang til de *mellemlange videregående social- og sundhedsuddannelser* sker gennem sosu-assistentuddannelsen, idet det forudsættes at den foreslåede uddannelsesforlængelse vil indebære at de færdiguddannede generelt vil kunne opnå studiekompetence. Forslaget indebærer således at den nuværende adgangsprøve afskaffes.

3.9.3 Varighed og struktur

Uddannelserne opbygges med et indledende grundforløb som er fælles for sosu-hjælperuddannelsen og den pædagogiske grunduddannelse, og en overbygningsuddannelse til sosu-assistent. Vekseldannelsesprincippet opretholdes, dog med en ændret vægtning til fordel for skoledelen.

Grundforløbet er som nævnt skolebaseret og varer for den enkelte elev normalt 20 uger, men med mulighed for at udvide forløbet med op til 20 uger, således at grundforløbet for den enkelte elev kan blive 40 uger.

Den fleksible struktur i grundforløbet - som er kendt fra erhvervsuddannelserne - skal imødekomme forskellige behov for elever med forskellige faglige og personlige forudsætninger og mål

samt styrke sammenhængen mellem de grundlæggende sosu-uddannelser og de videregående uddannelser ved at eleverne får mulighed for at tilvælge fag der kvalificerer til en mellemlang videregående social- og sundhedsuddannelse.

Tilsvarende kan elever der allerede har opnået de angivne niveauer i fagene, få afkortet uddannelsen eller få tilbudt alternativ relevant undervisning. Det forudsættes dog at eleverne med merit deltager i undervisning hvor fagene indgår i tematiske forløb.

Uddannelsen til *sosu-hjælper* kommer til at vare et år og to måneder, hvoraf mindst 24 uger er skoleundervisning. Uddannelsens obligatoriske skoleundervisning forlænges herved med otte uger, mens praktikdelens varighed forbliver uændret. Tilsvarende bliver *sosu-assistentuddannelsens* obligatoriske skoleundervisning forlænget med otte uger, således at uddannelsen herved bliver af et år og otte måneders varighed.

3.9.4 Indhold og organisering af undervisningen

Uddannelserne kommer ifølge lovforslaget til at omfatte en bred kombination af praktiske, pædagogiske, aktiverings- og plejemæssige samt almene discipliner. Hensigten er især at styrke det almene element i uddannelserne hvilket udvidelsen af den obligatoriske skoleundervisning giver mulighed for.

Fagene opdeles i

- *Områdefag* der er erhvervsrettede fag
- *Grundfag* der dels støtter op om områdefagene dels giver bredere personlige og almene kompetencer herunder studierettede kompetencer
- *Valgfag* som dels skal give eleverne yderligere indsigt i uddannelsernes faglige og almene fag dels kan understøtte elevernes faglige, sociale og personlige udvikling.

Undervisningen skal imidlertid organiseres i temaer på tværs af fagtyperne således at fagene komplementerer hinanden og understøtter faglige almene og personlige kompetencer. Endvidere skal der tages hensyn til elevernes forskellige forudsætninger og deres individuelle læringsmåder.

Den personlige uddannelsesplan, som er kendt fra folkeskolen og erhvervsuddannelserne, er et redskab til at skabe sammenhæng og progression i elevens uddannelsesforløb og skal ses i sammenhæng med den større individualisering og fleksibilitet af uddannelserne. Herudover er det hensigten at styrke elevens arbejde med at sætte mål for sit uddannelsesforløb. Planen skal indeholde elevens mål med og indholdet i uddannelsesforløbet og den skal fastsættes i *uddannelsesbogen* som følger eleven gennem uddannelsesforløbet.

3.9.5 Styringsstruktur

På det *nationale niveau* har Rådet for sosu-uddannelserne dels ændret navn til Rådet for grundlæggende sosu-uddannelser, dels ændret sammensætning i forbindelse med at dimensioneringen af sygeplejerskeuddannelsens overføres til adgangregulering ved videregående uddannelser.

I forbindelse med indførelsen af skoleoptag er der som nævnt lagt op til at undervisningsministeren fastlægger kvalifikationskriterier for optagelse på grundforløbet.

På det *regionale niveau* indebærer ændringen med skoleoptag at kommunerne og amtet fastlægger en samlet kvote som skolerne i amtet skal optage indenfor. Herudover har fællesbestyrelserne fået nogle nye opgaver. Fællesbestyrelserne skal udtale sig om kvalifikationskriterier for optag på uddannelserne og godkende uddannelsesordninger for grundforløbet. Endvidere skal bestyrelserne nedsætte et klageudvalg som træffer afgørelser i forbindelse med elevklager over afgørelser truffet af skolen og praktikstedet.

3.9.6 Forsøg

Der gennemføres et forsøg i tre amter og Københavns Kommune hvor den enkelte elev kan indgå kontrakt om at gennemføre grundforløbet, sosu-hjælperuddannelsen og sosu-assistentuddannelsen som et sammenhængende uddannelsesforløb.

3.9.7 Den ny reform i hovedtræk

- Ny struktur med fælles grundforløb og overbygning til sosu-assistentuddannelsen
 - Erstatning af indgangsåret med skolebaseret grundforløb på 20-40 uger
 - Forlængelse af uddannelsernes skoledel med otte uger
 - Opkvalificering og ligestilling med de øvrige erhvervsrettede ungdomsuddannelser
 - Styrkelse af de omsorgsrettede og almene kompetencer
 - Oprettelse af klageudvalg under fællesbestyrelserne
 - Afskaffelse af adgangsprøven til de videregående social- og sundhedsuddannelser
 - Forsøg med et sammenhængende uddannelsesforløb
 - Ændring af navn og sammensætning af Rådet for Social- og Sundhedsuddannelser
-

4 Rekruttering og fastholdelse

4.1 Indledning

I dette kapitel beskrives udviklingen i optag, afbrud og gennemførelse af sosu-hjælperuddannelsen og profilen på de elever der henholdsvis påbegynder, afbryder og gennemfører uddannelsen. Endvidere beskrives profilen på dem der genstarter på uddannelsen efter afbrud og på dem der fortsætter på sosu-assistentuddannelsen efter gennemførelse.

Kapitlet omhandler i øvrigt elevernes motiver for at vælge uddannelsen og årsager til og tidspunkter for afbrud. Desuden belyses de afbrudtes og de gennemførtes beskæftigelses- og uddannelsessituation efter henholdsvis afbrud og gennemførelse. Med udgangspunkt i et sammenfattende afsnit præsenteres overvejelser om rekruttering og fastholdelse.

Gennemgangen i de enkelte afsnit om optagelses-, afbruds- og gennemførelsesprofiler tager udgangspunkt i resultaterne fra den landsdækkende forløbsundersøgelse. Herefter suppleres med resultaterne fra spørgeskemaundersøgelserne jf. afsnit 4.1.1.

I gennemgangen anvendes benævnelserne: de *påbegyndte* elever, de *afbrudte* elever og de *gennemførte* elever om henholdsvis de elever der er optaget på, har afbrudt eller har gennemført uddannelsen.

4.1.1 Dokumentationsgrundlag

Kapitlet bygger på følgende undersøgelser:

- Forløbsundersøgelsen af tre årgange af elever på uddannelsen baseret på befolknings-, uddannelses-, arbejdsmarkeds- og socialregistre i Danmarks Statistik.
- Spørgeskemaundersøgelser blandt de elever der har påbegyndt, afbrudt eller gennemført uddannelsen
- Interview med elever der er i gang med uddannelsen
- Spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere

- Interview med skoleledere, praktikansvarlige og uddannelseskoordinatorer.

Se afsnit 1.2 og appendiks for en nærmere redegørelse for dokumentationsgrundlaget.

4.2 Rekruttering

4.2.1 Udviklingen i optag

Tabel 5
Antal påbegyndte på sosu-hjælperuddannelsen ⁷

1994/95	1995/96	1996/97	I alt
6416	6881	7552	20.849

Det fremgår at der i perioden fra 1994–97 har været en øget tilgang til uddannelsen. Således er tilgangen øget med 7,2% fra 1994/95 til 1995/96 og med 9,8% fra 1995/96 til 1996/97 (en samlet stigning på 17.7%). En fuldt sammenlignelig opgørelse af påbegyndelsestallene fra de senere år foreligger ikke på nuværende tidspunkt, men Amtsrådsforeningens registreringer viser at der fra 1998 har været et faldende optag på uddannelsen⁸.

4.2.2 Optagelsesprofilen⁹

4.2.2a Køn, oprindelse, alder og børn

Næsten alle de elever (93%) der påbegynder uddannelsen er kvinder og af dansk oprindelse (95%). Der er en stor aldersspredning på uddannelsen. Under halvdelen (42%) er under 25 år, en tilsvarende andel (40%) er over 30 år og knap en femtedel (18%) er mellem 26 og 30 år. Spørgeskemaundersøgelsen viser at de fleste af de igangværende elever er mellem 25 og 35 år.

Næsten halvdelen (47%) af eleverne har hjemmeboende børn under 18 år. Det gælder især de 26-30-årige og 31-40-årige hvor henholdsvis 72% og 86% har børn, men også i gruppen af 21-25-årige er der relativt mange der har børn (26%). Blandt de igangværende elever er der en del (12%) enlige med børn og knap halvdelen (46%) er samboende eller gift og har børn.

⁷ Kilde: Danmarks Statistik. Påbegyndelsestallene angiver de elever der har påbegyndt uddannelsen i perioden fra 1. juli til 30. juni i de angivne år. Tallene omfatter ikke de særlige opkolingsforløb for hjemmehjælpere.

⁸ Se afsnit 3.3.

⁹ Profilen baserer sig på optag i perioden 1.7.94-30.6.97.

4.2.2b Uddannelsesbaggrund¹⁰

Næsten halvdelen (47%) har en erhvervsfaglig baggrund¹¹ som den senest gennemførte uddannelse, mens en fjerdedel (24%) har en 8-10. klasse. De 31-40-årige skiller sig ud ved at over en tredjedel (38%) har en 8-10. klasse som seneste uddannelse. De 21-30-årige er karakteriseret ved i højere grad end de øvrige grupper at have gennemført en erhvervsfaglig uddannelse. De unge under 20 år udskiller sig ved at en større andel har indgangsåret som seneste gennemført uddannelse. En lille del (7%) af de optagne elever har en gymnasial uddannelse (studentereksamen, hf, htx, hhx) som seneste uddannelse.

Spørgeskemaundersøgelsen viser at skoleuddannelsen falder med alderen og at halvdelen af de igangværende elever har en 10. klasse baggrund, mens over en fjerdedel (27%) har en gymnasial uddannelse. Af de der har en erhvervsfaglig baggrund, kommer størstedelen fra handelsskoleområdet.

4.2.2c Tilknytning til arbejdsmarkedet¹²

Over halvdelen (58%) har været beskæftiget inden de startede på uddannelsen. Jo ældre de er, jo større andel kommer fra beskæftigelse. Godt en femtedel (21%) var uden for arbejdsstyrken og en tilsvarende andel var arbejdsløs. Arbejdsløsheden var størst for de 26-30-årige (29%). Det er især de unge (uddannelsessøgende) der var registeret som værende uden for arbejdsstyrken inden de påbegyndte uddannelsen.

Ifølge resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen har en langt overvejende del (79%) af de igangværende elever ikke eller stort set ikke været ledige siden grundskolen. Over en tredjedel (38%) får elevløns (stort set alle under 25 år), mens knap halvdelen (48%) får elevløns suppleret med uddannelsesgodtgørelse fra AF¹³. Blandt de over 35-årige får noget over halvdelen (60%) uddannelsesgodtgørelse.

¹⁰ Uddannelsesbaggrunden angiver den seneste uddannelse målt 1.oktober året inden uddannelsens start.

¹¹ En erhvervsfaglig baggrund kan omfatte en afsluttet kompetencegivende erhvervsfaglig uddannelse eller et afsluttet delforløb, herunder fx 2. skoleperiode i en erhvervsuddannelse

¹² Arbejdsmarkedstilknytning og stillingsbaggrund er målt i uge 48 i året inden uddannelsens påbegyndelse.

¹³ Elevlønnen suppleres med uddannelsesgodtgørelse, således at eleven i alt får et beløb der for elever over 25 år svarer til de dagpenge man ellers ville have fået og for ledige under 25 år svarer til 82% af dagpengenes højeste beløb.

4.2.2d Stillingsbaggrund¹⁴

Over en fjerdedel (27%) af eleverne kommer fra en stilling som hjemmehjælper (13%) eller fra beskæftigelse inden for omsorgs- og plejearbejde (14%). Andelen af elever der kommer fra et job som hjemmehjælper, stiger med alderen. For elever fra 41-50 år kommer en femtedel (20%) fra et hjemmehjælperjob.

Blandt de igangværende elever har størstedelen (62%) haft beskæftigelse inden for sosu-området inden de startede på uddannelsen. Over en tredjedel (34%) af de igangværende elever har således haft beskæftigelse inden for området i ½-2 år og en mindre del af eleverne (14%) i henholdsvis to-fem år og under et halvt år.

Optagelsesprofilen på sosu-hjælperuddannelsen er ifølge forløbsundersøgelsen en dansk kvinde med en erhvervsfaglig uddannelsesbaggrund som var i beskæftigelse inden uddannelsens start. Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen kan suppleres med oplysninger om at den typiske elev yderligere er karakteriseret ved at være 25-35 år, samboende eller gift. Hun har ikke været ledig i længere perioder, har tidligere haft kontakt til sosu-området og afhængig af alder (under 25 år) får hun elevløn eller (over 35 år) elevløn og supplerende godtgørelse af AF under uddannelsen.

4.2.2e Motiv for at vælge uddannelsen

Tabel 6
Motiv for at vælge uddannelsen

	Hjælpe andre	Interesse	Sosu-Ass.	Udd. vigtigt	Selvt arbejde	Kort udd.	Job før	Familie	Videreg. udd.	Vejled.+ praktik	Aktivitet
I gang	68%	61%	35%	31%	29%	20%	19%	16%	16%	11%	8%
Gennemførte	60%	68%	31%	33%	32%	14%	30%	16%	13%	18%	6%

Tabellen viser henholdsvis de igangværende og de gennemførte elevers motiv for at vælge uddannelsen. Tilsyneladende er "motivprofilen" næsten ens for de nuværende elever og de uddannede hjælpere. De fleste (henholdsvis 60-68%) fremhæver ønsket om at hjælpe andre og interesse for sosu-området som motiv for at vælge uddannelsen. At uddannelse er vigtigt (31-33%) og muligheden for at fortsætte på en sosu-assistentuddannelse (31-35%) spiller dog også en væsentlig rolle for valget. Endelig kan det fremhæves at det selvstændige arbejde, som eleverne forbinder med jobbet som sosu-hjælper, også er blandt de hyppigste angivne motiver (29-32%).

¹⁴ Stillingsbaggrund er målt i uge 48 i året inden uddannelsens påbegyndelse.

De elever under 25 år der er i gang med uddannelsen, skiller sig markant ud ved at knap halvdelen (48 %) fremhæver at det er vigtigt for dem at få en uddannelse. Det tilsvarende tal for elevgruppen over 45 år er 15%. Samtidig siger godt en tredjedel (38%) af dem under 25 år at de gerne vil tage en videregående uddannelse inden for området mod 3% i den ældste gruppe. De unge skiller sig igen ud ved at knap en tredjedel (31%) har familiemæssig tilknytning til området, gennemsnitlig gælder det 15% af alle. Endelig er der dobbelt så mange i gruppen af 25-35-årige der er ledt ind i uddannelsen via et aktiveringsprojekt end for resten af eleverne.

I forhold til elevernes fremtidsplaner vil en femtedel (20%) af de der er under 25 år videre i assistentuddannelsen og en noget mindre andel (14%) ønsker at fortsætte på en videregående uddannelse. Andelen af dem der har planer om at arbejde som sosu-hjælper, stiger med alderen.

De individuelle argumenter for at vælge uddannelsen spænder over udsagnene:

- At hjælpe andre bliver aldrig kedeligt, men meningsfuldt.
 - Er god til ældre mennesker vil gerne have med mennesker at gøre.
 - Jeg har altid snakket godt med ældre mennesker, det er en fornøjelse at hjælpe andre.
 - Jeg havde passet en døende slægtning i eget hjem.
 - Arbejdede som afløser før uddannelsen.
 - Ellers kan man ikke få fastansættelse i kommunen.
 - Jeg ville gerne arbejde med psykisk syge.
 - Havde praktik som portør i folkeskolen.
 - Har været dagplejer i mange år.
-

4.3 Afbrud

4.3.1 Udviklingen i afbrud

Tabel 7
Afbrud på sosu-hjælperuddannelsen

1994/95	I pct. af optag	1995/96	I pct. af optag	1996/97	I pct. af optag	I alt
878	13,7%	1013	14,7%	1301	17,3%	3192

Det fremgår at der i perioden 1996-1998 har været et stigende afbrud. Afbrudsprocenten målt i forhold til optag er således steget fra 13,7% til 17,3% eller med 3,6 procentpoint i perioden. Den gennemsnitlige afbrudsprocent i denne periode er 15,3%.

Spørgeskemaundersøgelsen blandt elever der afbrød uddannelsen viste i første omgang et afbrud på knap 20% for elever der havde påbegyndt uddannelsen i 1996. Det viste sig imidlertid at en del elever var startet på uddannelsen igen, således at det reelle afbrud fire år efter var 14%. Ifølge resultaterne fra de landsdækkende forløbsundersøgelser er afbruddet i 1996 16,3%. Tages der højde for de elever, der er genstartet på uddannelsen op til to år efter afbruddet, kommer afbrudsprocenten ned på 16,0%.

4.3.2 Afbrudsprofilen

Afbrudsprofilen ligner i høj grad optagelsesprofilen, dog er der en vis overvægt af særlige kategorier jf. nedenfor.

4.3.2a Køn, oprindelse, alder og børn

Der er relativt flere mænd end kvinder der afbryder uddannelsen. Der er således 13% mænd blandt de afbrudte, mens der kun er 5% mænd blandt de der gennemfører. Der er også flere indvandrere og efterkommere blandt afbryderne (henholdsvis 6% og 1%) end blandt de der gennemfører (henholdsvis 4% og 0,6%).

I gruppen af afbrudte er der en markant større andel under 25 år (52%) end i gruppen af gennemførte (40%). Især udskiller gruppen af 18-20-årige sig. Den udgør godt en femtedel (22%) blandt de afbrudte og kun 15% blandt de gennemførte. De tilsvarende tal for de 21-25-årige er henholdsvis 22% og 19%. Hvad angår de helt unge (16-17-årige), udgør de 8% af de afbrudte og 6% af de gennemførte.

Blandt dem der afbryder uddannelsen har knap en tredjedel (29%) alene en 8-10. klasse som uddannelsesbaggrund mod kun knap en fjerdedel (23%) i gruppen af gennemførte. Også i gruppen af elever med et sosu-indgangsår som seneste uddannelse er der flere afbrudte (9%) end gennemførte (6%). Tilsvarende er der en større andel af elever med efterskolebaggrund (5%) blandt de afbrudte end blandt de gennemførte (4%).

Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen viser endvidere at der er betydeligt flere med en gymnasial baggrund (27%) der afbryder uddannelsen end der gennemfører den (18%). Endelig er der en markant stor andel (70%) blandt dem der afbrød uddannelsen der ikke har afsluttet eller påbegyndt en uddannelse inden starten på sosu-hjælperuddannelsen sammenlignet med godt halvdelen (51%) i gruppen af gennemførte.

4.3.2b Tilknytning til arbejdsmarkedet

Blandt de afbrudte er der flere (22%) uden for arbejdsstyrken inden starten af uddannelsen end blandt de gennemførte (19%). Der er også flere der var arbejdsløse inden uddannelsesstart blandt de afbrudte (22%) end blandt de gennemførte (21%).

Spørgeskemaundersøgelsen viser endvidere at finansieringen af uddannelsen spiller en rolle for afbrud. Blandt de elever der får en kommunal revalideringsydelse i forbindelse med uddannelsen, er der en tiendedel (10%) flere i gruppen af afbrydere end i gruppen af gennemførte. (Den samme tendens gør sig ikke gældende i forhold til elever der modtager elevløn suppleret med uddannelsesgodtgørelse fra AF, jf. afsnit 4.4.2).

4.3.2c Motiv for at vælge uddannelsen

Blandt afbryderne er der knap en tredjedel (29%) der angiver at de gerne vil tage en videregående uddannelse inden for sosu-området, mens dette kun gælder for en mindre del (13%) af de gennemførte. I gruppen af afbrudte er der 8% der ikke vidste hvad de ellers skulle lave sammenlignet med kun 2% i gruppen der gennemførte. Yderligere er der lidt flere i gruppen af afbrydere (65%) der angiver ønsket om at hjælpe andre som årsag til at vælge uddannelsen end der er i gruppen der gennemførte (60%).

4.3.2d Sammenfattende om afbrudsprofilen

Ved en sammenfattende sammenligning af afbruddet med gennemførelsen fremgår det at de elever der afbryder uddannelsen, i højere grad end de der gennemfører, omfatter følgende kategorier (overrepræsentationen er angivet i parentes):

- Mandlige elever (8% flere)

- Elever der er indvandrere eller efterkommere (henholdsvis 2% og 0,4% flere)
- Elever under 25 år (12% flere)
 - 16-17-årige (2% flere)
 - 18-20-årige (7% flere)
 - 21-25-årige (3% flere)
- Elever med en 8-10. klasse (6% flere), sosu-indgangsåret (3% flere) eller efterskole (1% flere) som seneste uddannelse
- Elever der var uden for arbejdsstyrken (3%) eller arbejdsløse (1% flere) inden uddannelsens start.

Suppleres med resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen, er følgende kategorier overrepræsenteret blandt de der afbryder uddannelsen:

- Elever med en gymnasial baggrund (9% flere) ¹⁵
- Elever der har valgt uddannelsen med henblik på at tage en videregående uddannelse inden for sosu-området (16%)
- Elever der syntes meget godt om at gå i skole inden de påbegyndte sosu-hjælperuddannelsen (10%)
- Elever der ikke har været i gang med en anden uddannelse inden de startede på sosu-hjælperuddannelsen (12% flere)
- Elever der er optaget på uddannelsen med en kommunal revalideringsydelse (men ikke elever med elevløn suppleret med uddannelsesgodtgørelse fra AF) (10% flere)
- Elever der har valgt uddannelsen fordi de ikke vidste hvad de ellers skulle lave (6% flere)
- Elever der har valgt uddannelsen fordi de vil hjælpe andre (5% flere).

Afbrudsprofilen ligner optagelsesprofilen dog med en overvægt på ca. 10-16% af unge under 25 år der ikke har været i gang med en anden uddannelse inden sosu-hjælperuddannelsen, og elever der har gymnasial baggrund og/eller har valgt uddannelsen med henblik på at fortsætte på en videregående uddannelse samt elever der er optaget på uddannelsen med kommunal revalideringsydelse.

¹⁵ Denne tendens slår ikke igennem i Danmarks Statistiks tal hvor de elever der har en gymnasial uddannelse som seneste uddannelse ikke er overrepræsenteret blandt de afbrudte.

4.3.3 Tidspunkter for og årsager til afbrud

4.3.3a Praktikperioderne som afgørende for fastholdelse

Uddannelsen bliver primært afbrudt under praktikperioderne (62%) og af de unge under 25 år (48%). De er især påvirkelige til at afbryde uddannelsen i deres første praktikperiode (53% af de unge der afbryder, gør det i første praktikperiode).

Spørgeskemaundersøgelsen viser følgende årsager til afbrud under praktikken:

-
- Jeg mistede lysten til at arbejde inden for sosu-området mens jeg var i praktik (34%).
 - Jeg synes ikke kollegerne tog godt nok imod mig (29%).
 - Jeg fandt ud af at arbejdet ikke var noget for mig (26%).
 - Jeg fik ingen oplæring eller instruktion fra min praktikvejleder (21%).
 - Jeg fik alle de kedelige og ensformige opgaver (21%).
-

De individuelle årsager spænder over:

-
- Teorien på skolen var rigtig god, men praktikken havde for meget med ældre at gøre.
 - En sygeplejerske tog ikke godt imod mig.
 - Jeg følte mig ikke gammel nok, ikke moden nok.
 - Det var kedeligt, fik ikke lov til noget, ingen individuelle hensyn.
 - Opdagede (mod forventning) hvor trist og psykisk belastende det er at arbejde med døende mennesker.
 - Alternativ uddannelse dukkede op.
-

I interviewene taler eleverne om "praksischokket" i første praktikperiode som årsag til afbrud blandt de unge.

Med alderen er der en stigende tendens til at sygdom spiller ind som årsag til afbrud af uddannelsen i praktikperioden (12% af de unge, 35% af de 36-45-årige). Knap halvdelen (47%) af de afbrudte elever angiver praktikken som årsag til afbruddet, mens over en tredjedel (38%) angiver

personlige årsager (herunder sygdom, økonomiske og sociale forhold) som begrundelse for afbrydelsen. 3% af afbruddene skyldes barsel ¹⁶

Undersøgelsesresultaterne peger således på praktikperioderne, især den første, som meget afgørende for fastholdelse i uddannelsen og for en senere tilknytning til faget.

4.3.3b Skoledelen som afbrudsårsag

Kun en mindre del af afbruddene (14%) henføres til skoledelen som den vigtigste årsag, og det ser ud til at det især er de lidt ældre det drejer sig om (18% af de 36-45-årige over for 4% af de op til 25-årige).

Spørgeskemaundersøgelsen viser følgende begrundelser:

- Jeg lærte ikke nok (22%).
 - Jeg synes ikke underviserne var gode til at undervise (15%)
-

I forhold til uddannelsesbaggrund fandt godt en tredjedel (35%) med gymnasial baggrund at arbejdet ikke var noget for dem mod en femtedel (20%) i de øvrige grupper. Knap en femtedel (18%) angiver at de ikke lærte nok i skoleperioderne (tallet var 9% for dem med anden uddannelsesbaggrund). Årsagen til afbrud i gruppen med en gymnasial uddannelse angives at være en for "slap" atmosfære i skoleperioden og manglende seriøsitet blandt andre elever.

De individuelle udsagn er bl.a.:

- Kaffeslabberas, mange der gik, fordi de ikke vidste, hvad de ellers skulle.
- For latterligt med rundkreds, for mange påbudsregler.
- Underviserne er for konfliktsky, slaphed angående elevernes manglende fremmøde.

4.3.4 De afbrudte elevers uddannelses- og beskæftigelsessituation

4.3.4a Uddannelsesstatus¹⁷

¹⁶Kilde: Danmarks Statistiks socialregister, perioden 1.7.94-30.6.98

¹⁷ For elever der påbegyndte uddannelsen i perioden 1.7.94-30.6.97.

Tabel 8
Påbegyndt uddannelse to måneder, et år og to år efter afbrud

	2 mdr	1 år	2 år
Erhvervsuddannelse	1,5%	3,6%	3,6%
Sosu-hjælperuddann.	0,6%	1,1%	1,8%
Sosu-assistentuddann.	2,2%	2,6%	2,4%
Sundhedsuddannelse	0,5%	1,0%	1,0%
Pædagogisk uddann.	0,3%	0,7%	1,1%
Gymnasiale uddann.	0,0%	0,0%	0,7%
I alt	4,6%	9,3%	8,9%

Det fremgår af tabellen at det er relativt få (5%-9%) elever der efter afbrud fortsætter i uddannelsessystemet. Et mindre antal starter igen på sosu-hjælperuddannelsen (0,6%-1,8%) i indtil to år efter afbruddet, mens relativt langt flere af de afbrudte fortsætter på assistentuddannelsen (2,2%, 2,6% og 2,4% henholdsvis to måneder, et år og to år efter afbruddet). Det kunne tyde på at disse elever har været kvalificeret til at blive optaget på sosu-assistentuddannelsen, men i første omgang har valgt at påbegynde en hjælperuddannelse.

De fleste af de der fortsætter i uddannelsessystemet efter afbrud af sosu-hjælperuddannelsen, starter dog på en erhvervsfaglig uddannelse (1,5%, 3,6% og 3,6% henholdsvis to måneder, et år og to år efter brud) mens et meget begrænset antal (henholdsvis 0,8%, 1,7% og 2,1%) påbegynder en videregående uddannelse. En femtedel af de afbrudte elever med en gymnasial baggrund vælger at starte på en videregående social- og sundhedsuddannelse (10%) eller en pædagoguddannelse (10%).

De elever der vælger at genstarte på sosu-hjælperuddannelsen, er i forhold til de øvrige afbrudte karakteriseret ved en overrepræsentation af følgende kategorier:

- Elever under 25 år
- Elever med 8.-10. klasse som seneste uddannelsesbaggrund
- Elever der inden uddannelses start var uden for arbejdsstyrken.

Afbrudte elever der fortsætter på sosu-assistentuddannelsen, adskiller sig fra de øvrige afbrudte ved at der er forholdsvis flere

- Elever mellem 41- 50 år
- Elever med en højere uddannelsesbaggrund end en ungdomsuddannelse
- Elever med erhvervsuddannelsesbaggrund.

4.3.4b Beskæftigelsesstatus¹⁸

Tabel 9
Arbejdsmarkedstilknytning et år og to år efter afbrud

	1 år	2 år
Beskæftigelse	61%	54,4%
Arbejdsløs	15,8%	12,5%
Uden for arbejdsstyrken	21,7%	28,5%
Uoplyst	1,0%	1,3%

Det fremgår af tabellen at et og to år efter afbrud af uddannelsen er de fleste i beskæftigelse, men beskæftigelsen er i perioden faldet fra 61% til godt 54%. Arbejdsløsheden er også faldet i denne periode med godt 3%. Stigningen på 7% i gruppen uden for arbejdsstyrken kan ikke forklares med et stigende antal uddannelsessøgende, idet andelen af uddannelsessøgende blandt de afbrudte falder i perioden jf. tabel 8.

Spørgeskemaundersøgelsen viser en stærk tendens til at jo ældre man er, desto mindre sandsynlighed er der for at man begynder på en ny uddannelse efter afbrud. Der er knap en fjerdedel (24%) af de unge under 25 år der faldt fra sosu-hjælperuddannelsen der nu (fire år efter) er i gang med en anden uddannelse mod kun en meget begrænset del (7%) af de 36-45-årige. Alderen slår klart igennem med hovedtendenserne: jo ældre man er, des flere blive arbejdsløse, syge eller pensioneret. Det gælder knap en fjerdedel (23%) af de mellem 36-45 år, mod under en tiendedel (8%) af eleverne under 25 år.

¹⁸ Arbejdsmarkedstilknytning og stillingsbaggrund er målt i uge 48 i året inden uddannelsens påbegyndelse

4.4 Gennemførelse

Tabel 10
Udviklingen i gennemførelse¹⁹

1994/95	Pct. af optag	1995/96	Pct. af optag	1996/97	Pct. af optag	I alt
5538	86,3%	5904	85,8%	6026	79,8%	17.468

Det fremgår af tabellen at antallet af gennemførte er steget i perioden 1994-1997. Antallet af gennemførte er således øget med 8,8%. Tilgangen til uddannelsen er imidlertid øget med 17,7% jf. afsnit 4.2.1. Gennemførelsesprocenten er derfor faldet fra 86,3% til 79,8% eller med i alt 6,5 procentpoint.

4.4.1 Profilen på de gennemførte

Profilen på dem der fuldfører uddannelsen, ligner meget optagelsesprofilen og er i øvrigt komplementær til afbrudsprofilen. Det betyder at der i forhold til optag og især i forhold til afbrud er en vis overrepræsentation i gruppen af gennemførte af følgende kategorier (overrepræsentation i forhold til afbrud er angivet i parentes):

- Kvinde (8% flere)
- Danskere (2% flere)
- Elever over 25 år (11% flere)
 - Elever mellem 31-40 år (5% flere)
- Elever med erhvervsuddannelsesbaggrund (7%) eller gymnasial baggrund som seneste niveau (1%)
- Elever der er beskæftiget inden uddannelsens start (12%)
- Elever der er hjemmehjælpere inden uddannelsens start (4%)
- Elever der har børn (0,9% flere)

Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen viser i øvrigt overrepræsentation i følgende grupper:

- Elever der var samboende/gift med et eller flere børn under 16 år (14%)
- Elever der får elevløn suppleret med uddannelsesgodtgørelse (22%)

¹⁹ Profilen baserer sig på optag i perioden 1.7.94-30.6.97.

- Elever der har valgt uddannelsen af interesse for sosu-området (10%)
- Elever der tidligere har haft fuldtidsarbejde inden for sosu-området (7%)
- Elever der aldrig eller stort set aldrig har været ledige (15%)
- Elever der taler og skriver godt dansk (8%).

Gennemførselsprofilen ligner optagelsesprofilen, men med en overvægt på (10-22%) af elever over 25 år der er samboende/gift, har hjemmeboende børn, har valgt uddannelsen af interesse for sosu-området og/eller var beskæftiget inden uddannelsens start og aldrig eller stort set aldrig har været ledige eller får elevløøn suppleret med uddannelsesgodtgørelse fra AF.

4.4.1a Uddannelses- og beskæftigelsessituationen for de gennemførte

Tabel 11
Uddannelsesstatus to måneder, et år og to år efter gennemførelse²⁰

	2 mdr.	1 år	2 år
Sosu-assistentuddannelsen	11,8%	15,7%	11,2%
Sundhedsuddannelse	0,1%	0,5%	0,7%
Pædagogisk uddannelse	0,1%	0,3%	0,5%
Ungdomsuddannelse	0,2%	0,4%	0,7%

Det fremgår af tabellen at en mindre del (12 %) af de færdiguddannede hjælpere fortsætter direkte i sosu-assistentuddannelsen. Et år efter afslutningen af uddannelsen har knap 16% påbegyndt assistentuddannelsen og to år efter er godt 11% i gang. Kun knap 0,5% fortsætter direkte på andre uddannelser, ligeligt fordelt mellem ungdomsuddannelser og videregående uddannelser inden for sundhedsområdet og det pædagogiske område. Et år og to år efter er de tilsvarende tal 0,7% og 1,2%.

4.4.1b Videreuddannelsesprofilen – sosu-assistentuddannelsen

De hjælpere der fortsætter direkte (to måneder efter gennemførelse) på en assistentuddannelse, var ved sosu-hjælperuddannelsens start i højere grad end gruppen af gennemførte som helhed karakteriseret ved:

- 21-25-årige (8% flere)

²⁰ Arbejdsmarkedstilknytning og stillingsbaggrund er målt i uge 48 i året inden uddannelsens påbegyndelse.

- 18-20-årige (1% flere)
- Gymnasial baggrund (6% flere)
- Arbejdsløse (2% flere)
- Uden for arbejdsstyrken (1% flere).

De færdiguddannede sosu-hjælpere der to år efter gennemførslen er i gang med en assistentuddannelse, var ved sosu-hjælperuddannelsens start i højere grad end hele gruppen af gennemførte karakteriseret ved:

- Under 25-årige (15% flere)
 - 21-25-årige (8% flere)
 - 18-20-årige (6% flere)
 - 16-17-årige (1% flere)
- Gymnasial uddannelsesbaggrund (4% flere)
- Sosu-indgangsåret (4% flere)
- Efterskolebaggrund (2% flere)
- Arbejdsløse (3% flere).

Spørgeskemaundersøgelsen blandt de gennemførte elever viser at 23% har gennemført en sosu-assistentuddannelse, at knap 2% er under uddannelse til sosu-assistent og godt 5% er i gang med en anden uddannelse.

De gennemførtes fremtidsplaner viser at yderligere 17% ønsker at videreudanne sig til sosu-assistent og 9% planlægger at tage en videregående uddannelse inden for sosu-området.

I alt har over halvdelen af de igangværende elever (52%) planer om at gennemføre sosu-assistentuddannelsen. En fjerdedel har således planer om at læse videre på sosu-assistentuddannelsen umiddelbart efter hjælperuddannelsen, og yderligere 27% vil først ud at arbejde og siden gennemføre assistentuddannelsen. Endelig har en lille andel (5%) tænkt sig først at gennemføre først assistentuddannelsen og derefter en videregående uddannelse.

Tabel 12
Arbejdsmarkedstilknytning et og to år efter gennemførelse²¹

	1 år efter	2 år efter
Beskæftigelse	92,7%	91,5%
Arbejdsløs	5,0%	4,1%
Udenfor arbejdsstyrken	2,1%	3,8%
Uoplyst	0,2%	0,6%

Det fremgår at beskæftigelsesgraden blandt de færdiguddannede er meget høj, om end den falder lidt over perioden til fordel for en stigning i gruppen uden for arbejdsstyrken.

Profilen på de færdiguddannede der kommer i beskæftigelse som sosu-hjælper efter uddannelsen, svarer til profilen på de gennemførte som helhed med en svag overrepræsentation af over 30-årige og af hjælpere med en erhvervsfaglig baggrund.

Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen viser at af de gennemførte der påbegyndte uddannelsen i 1996, er 60% i beskæftigelse som sosu-hjælper, 19% er ansat i et sosu-assistentjob, 2% er i et andet job inden for sosu-området og 7% arbejder uden for sosu-området. 2% er ledige. 7% er under uddannelsen (jr. afsnit 4.4.1b) og resten (3%) omfatter langtidssygemeldte, pensionerede, skånejob og andet.

I forhold til de gennemførte elevers fremtidsplaner vil 56% fortsætte med arbejdet inden for sosu-området. 8% har ønske om at finde et arbejde inden for et helt andet fag. Blandt de igangværende elever vil 37% ud at arbejde som sosu-hjælper og 1% vil finde andet arbejde efter endt uddannelse. Knap 3% har forladt eller ønsker at forlade arbejdsmarkedet. Resten har uddannelsesplaner jf. afsnit 4.4.1b.

4.5 Sammenfatning

Udviklingen i optag, afbrud og gennemførelse i perioden 1.7.94-30.6.97 viser at optaget stiger med 17,7%, afbruddet stiger med 48,2% mens gennemførelsen falder med 8,8%. Afbrudsprocenten er i perioden steget fra 13,7% til 17,3% (3,6 procentpoint) og gennemførelsesprocenten er

²¹ Kilde: Danmarks Statistik. Beskæftigelse omfatter også beskæftigelse af kortere varighed, studiejob mv.

faldet med 6,5 procentpoint til 79,8%. Opgørelser fra Amtsrådsforeningen viser endvidere at optaget er faldende fra 1998 ²².

Optaget på uddannelsen er meget sammensat: Der er en stor aldersspredning med en næsten lige stor andel (40%) af 16-25-årige og af 30-50-årige. De 26-30-årige udgør 18% af eleverne. Aldersgennemsnittet er højt i forhold til at det er en ungdomsuddannelse. De fleste elever er 26-35 år. Næsten halvdelen (47%) har børn. Næsten alle er kvinder, og der er kun få indvandrere og efterkommere. Uddannelsesbaggrunden er især en erhvervsfaglig uddannelse (47%), men en fjerdedel har 8.-10. klasse og 7% en gymnasial uddannelse.

Afbruddet er koncentreret på de unge under 25 år, og elever der kun har en 8.-10.klasse er overrepræsenteret blandt de afbrudte. Men også elever med gymnasial baggrund, de der ønsker at fortsætte på en videregående uddannelse inden for sosu-området samt elever på kommunal revalideringsydelse afbryder i betydelig højere grad uddannelsen end andre elever.

Gennemførelsen af uddannelsen omfatter omvendt i højere grad elever over 25 år (11%). Der er betydeligt flere der var i beskæftigelse inden uddannelsens start blandt de gennemførte end blandt de afbrudte (12%) og der er flere samboende eller gifte med børn (16%) blandt de gennemførte. Også elever der gennemfører uddannelsen med supplerende uddannelsesgodtgørelse fra AF, er overrepræsenteret i gruppen af gennemførte (22%).

Motiverne for at vælge uddannelsen er koncentreret om interesse for sosu-området, lyst til at hjælpe andre, vigtigheden af at få en uddannelse, muligheder for at fortsætte på sosu-assistentuddannelsen og lyst til at arbejde selvstændigt.

Årsagerne til afbrud er især at finde i praktikken (47%) hvor 62% af de afbrudte elever vælger at afbryde uddannelsen. Årsagerne synes at koncentrere sig om praksischock og dårlige oplevelser i praktikken. Også sygdom og andre personlige årsager er væsentlige årsager til afbrud (38%). De der vælger at afbryde pga. skolen er en mindre gruppe (14%) der ser ud til at bestå dels af elever med gymnasial baggrund som er kritiske over for undervisningsrammerne, dels af ældre elever.

Blandt de der afbryder uddannelsen, fortsætter et fåtal i uddannelsessystemet. To måneder efter afbrud har knap 5% påbegyndt en ny uddannelse, et år efter er godt 9% i gang og to år efter er tallet knap 9%. De fleste af de afbrudte uddannelsessøgende fortsætter i en erhvervsfaglig uddannelse, dernæst kommer sosu-assistentuddannelsen og herefter genstart af sosu-hjælper-

²² Jr. afsnit 3.3

uddannelsen. Flertallet (61%) går ud i beskæftigelse. To år efter er beskæftigelsesgraden blandt de afbrudte dog faldet noget (5%).

Blandt de der genstarter en sosu-hjælperuddannelse, er der en vis overvægt af især unge under 25 år med en 8.-10.-klasse baggrund, mens afbrudte over 26 år med erhvervsfaglig baggrund er overrepræsenteret blandt de der begynder på en sosu-assistentuddannelse.

Blandt de færdiguddannede er der ca. 12% der i umiddelbar forlængelse af hjælperuddannelsen starter på en assistentuddannelse. Et år efter er 16% i gang og to år efter er det 11%. De der fortsætter på assistentuddannelsen, adskiller sig ved i noget højere grad end de øvrige gennemførte at være under 25 år. De der starter umiddelbart efter sosu-hjælperuddannelsen har i højere grad end de øvrige en gymnasial baggrund, mens sosu-indgangsåret er overrepræsenteret i samme grad for dem der begynder på assistentuddannelsen indtil to år efter gennemførelse.

Spørgeskemaundersøgelsen viser at der blandt de gennemførte elever der påbegyndte uddannelsen i 1996, er over en femtedel (22%) der har gennemført en sosu-assistentuddannelse og yderligere 17% har planer om det. Herudover er der en mindre del (9%) der har planer om at gennemføre en videregående uddannelse inden for sosu-området. Blandt de igangværende elever har over halvdelen planer om at gennemføre en assistentuddannelse.

Tidligere undersøgelser²³ har behandlet afbrud og årsager til afbrud. Det er vanskeligt at sammenligne resultaterne af disse undersøgelser indbyrdes og med resultaterne fra nærværende undersøgelse da svarkategorierne og opgørelsesgrundlaget er forskellige. Der er dog ingen modsætninger mellem undersøgelsesresultaterne i de tre undersøgelser.

4.6 Overvejelser om rekruttering og fastholdelse

4.6.1 Møde mellem krav og forventninger

Elevernes væsentligste motiver for at vælge sosu-hjælperuddannelsen er interesse for sosu-området og ønsket om at hjælpe andre. Spørgsmålet er imidlertid i hvilken grad elevernes forventninger svarer til uddannelsens og arbejdets krav. Tolkningen af virkeligheden og reaktionerne på krav i skole- og praktikperioderne kan være afgørende for om uddannelsen lever op til elever-

²³ *Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening og Undervisningsministeriet 1996: Evaluering af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser samt "Hvorfor faldt de fra?" Frafaldet på erhvervsskoler og social- og sundhedsskoler i skoleåret 1993/94, Undervisningsministeriets Forlag.*

nes billeder, og om deres reaktioner på de krav som de møder, bidrager til deres faglige og personlige udvikling.

Disse forhold bør have høj prioritet ved arbejdet med rekruttering til og vejledning under uddannelsen.

4.6.2 "Praksischokket"

Den væsentligste årsag til afbrud er forhold i praktikken, og de fleste afbrud sker i praktikperioden. De individuelle årsager til afbruddet opleves tilsyneladende af eleverne netop som individuelle og personlige. Spørgsmålet er hvor disse personlige reaktioner bliver samlet op i skole og praktik og hvordan eleverne forberedes til mødet både med praktiksituationen og med egne reaktioner.

Eleverne nævner "praksischokket" i første praktikperiode som årsag til afbrud blandt de unge. De mener at man bør tilbyde de meget unge elever et praktikforløb under beskyttede former så de får en idé om hvad det handler om. På den baggrund kan de så vælge fra i tide eller senere undgå praksischok. Nogle mener at man som minimum bør have et års erhvervs erfaring inden uddannelsesstart - og gerne inden for et humanistisk område.

Det må overvejes hvad der skal til for at mindske praksischokket med henblik på at eleverne kan opleve læring og tryghed i praktikken. Praktikken står ikke stærkt i den kommende reform og netop derfor er det vigtigt at arbejde bevidst med kvalitetsudvikling af denne del af uddannelsen jf. kapitel 6. Uddannelsessamtalerne med eleverne må give mulighed for forberedelse til praktikken og refleksion og bearbejdning af praktikoplevelser.

4.6.3 Rekruttering og fastholdelse

Nogle skoleledere og kommunalt ansvarlige udtrykker i henholdsvis spørgeskemaundersøgelsen og fokusgruppeinterviewet bekymring for den åbenlyse modsætning i ønsket om at tiltrække og aktivere skole- og uddannelsesstrætte elever samtidig med at kompetencekravene og de boglige krav på uddannelsen bliver øget. De mener at det på kort sigt vil medføre lavere rekruttering indtil man får aktiveret nye elevgrupper.

Samtidig tyder undersøgelsesresultaterne på at det til en vis grad er vanskeligt at fastholde elever med gymnasial baggrund og elever der ønsker en videregående uddannelse på området.

Det må overvejes hvordan det bliver muligt at tiltrække og fastholde de bogligt mere stærke elever uden samtidig at gøre uddannelsen mindre attraktiv for den nuværende hovedmålgruppe. Udvikling af individuelle uddannelsesplaner og opbygning af et modulbaseret meritssystem kunne bidrage til at imødekomme de forskellige forudsætninger og behov blandt eleverne.

I forhold til at kunne tiltrække og fastholde eleverne viser fokusgruppeinterviewene at eleverne mener at der skal skabes bedre arbejdsvilkår så tidstress og nedslidning kan undgås. Området trænger ifølge eleverne også til et lønløft.

Eleverne fremhæver at det er vigtigt at kommende elever er informeret om at uddannelsen kræver selvdisciplin, robusthed - fysisk som psykisk, tålmodighed og åbenhed over for at udvikle de bløde kompetencer, som eksempelvis empati. Omsorgspotentialer er vigtigere end boglige kvalifikationer.

Flere af de kommunalt ansvarlige giver i øvrigt udtryk for en forventning om at rengøring og praktisk arbejde i fremtiden vil udgøre en stadig mindre del af arbejdet som sosu-hjælper, mens de sundhedsfaglige og menneskelige opgaver vil udgøre en stadig større del. Årsagen er dels den almindelige udvikling i sundhedssektoren, og dels tendenserne til udlicitering af tekniske opgaver (her rengøring) i den kommunale sektor.

4.6.4 Uddannelsens image

I fokusgruppeinterviewene finder alle at uddannelsen og arbejdet har en for lav status i pressen og i det almindelige omdømme.

Det bør overvejes hvordan lavstatussignalet kan bekæmpes.

Ud over en generel kvalitetsudvikling af uddannelsens skole- og praktikdel vil fremhævelsen af eksempler på udviklende praksis, initiativer der styrker selvværd og indflydelse på arbejdet kunne have en positiv effekt. Også igangsættelse af projekter, herunder kompetenceudviklingsprojekter, rotationsordninger og "sund i arbejde"-projekter vil kunne bidrage til at skabe et bedre image.

Af interviewene fremgår det at der generelt er enighed blandt uddannelsens aktører om at *skoleoptag* er en fordel. Uddannelsen ligestilles med andre ungdomsuddannelser, den bliver mere synlig og det bliver enklere at søge ind på uddannelsen. Og

....det foreslås at der bliver udfærdiget tydelige, synlige og objektive optagelseskriterier som vægter almene kvalifikationer og fremmer mulighederne for at fortsætte videre i uddannelsessystemet.

Skolerne bør endvidere overveje at udvikle en lokal rekrutterings- og fastholdelsesstrategi med en lokal profilering af uddannelsen suppleret med en lokalt baseret informationsstrategi der giver uddannelsen et positivt image.

5 Skoledelen - fokus for reformen

5.1 Indledning

Reformen retter sig, som det fremgår af afsnit 3.9, især mod uddannelsens skoledel. Der fokuseres på forlængelse af den teoretiske del af uddannelsen, almen kvalificering, studieforberedelse, ændrede undervisningsformer, elevindflydelse og øget vejledning i forbindelse med elevens personlige uddannelsesplan. I dette kapitel redegøres for elevernes og undervisernes vurdering af nogle af disse forhold på den nuværende uddannelses skoledel og deres forslag til forbedringer. Kapitlet afsluttes med en sammenfatning og overvejelser om skoledelen set i lyset af reformen.

5.1.1 Dokumentationsgrundlag

Resultaterne i dette afsnit baserer sig på:

- Spørgeskemaundersøgelserne blandt elever der er i gang med uddannelsen, har afbrudt eller gennemført uddannelsen
- Fokusgruppeinterview med elever der er i gang med uddannelsen
- Spørgeskemaundersøgelser blandt undervisere og ledere på social- og sundhedsskolerne
- Interview blandt skoleledere.

Se afsnit 1.2 samt Appendiks for en nærmere redegørelse for dokumentationsgrundlaget.

5.2 Elevernes vurdering af skoledelen

5.2.1 Struktur, uddannelseslængde, almen kvalificering

De elever der har gennemført uddannelsen, er tilfredse med uddannelsens nuværende struktur i form af tre skoleperioder og to praktikperioder. Knap halvdelen af eleverne (48%) finder at uddannelsen bør være længere, herunder at skoledelen bør være længere. Interviewene viser at forlængelsen efter elevernes opfattelse bør anvendes til faglig fordybelse inden for de eksisterende faggrupper, ikke til nye fag.

Når der spørges til om eleverne vil deltage i undervisningen i *almene fag* under forudsætning af at de indgår som del af skoleopholdet, svarer lidt under halvdelen (44%) ja til deltagelse i undervisning i dansk, over en tredjedel (37%) vil gerne deltage i engelskundervisning og en tredjedel (33%) i matematikundervisning.

Holdningen til de almene fag afhænger af alder. Jo ældre man er, jo mindre er ønsket om undervisning i almene fag. Gruppen under 25 år er den eneste hvor over halvdelen ønsker undervisning i de almene fag. Gruppen af 25-35-årige er mere negative over for engelsk end de øvrige.

Interviewene viser at der er en tendens til at de elever der ønsker at arbejde som sosu-hjælpere, ikke har større interesse i de almene fag, mens nogle af de der gerne vil fortsætte på sosu-assistentuddannelsen, bifalder en styrkelse af de almene kvalifikationer, herunder også IT.

5.2.2 Indhold, udbytte og sværhedsgrad

Eleverne synes som helhed at balancen mellem de fem *faggrupper*²⁴ er som den skal være. Dog mener langt de fleste elever (63 %) at den plejemæssige faggruppe gerne må fylde mere, og godt halvdelen (56%) ønsker undervisningen i den pædagogiske-psykologiske faggruppe øget.

Ønsket om at den praktiske faggruppe skal fylde mere stiger med alderen, mens ønsket om at øge den pædagogisk-psykologiske gruppe falder med alderen. De midterste aldersgrupper, 26-45-årige, ønsker at den social- og samfundsfaglige gruppe skal fylde mere.

Halvdelen (52%) af de igangværende elever vurderer deres *udbytte af skoledelen* stort og næsten en femtedel (17%) meget stort. *Sværhedsgraden* vurderes at være tilpas af langt de fleste (81%) af de igangværende elever, en fjerdedel (25%) mener dog at underviserne går for hurtigt frem. Blandt de gennemførte elever mener den overvejende del (68%) at sværhedsgraden var tilpas, mens godt en femtedel (21%) mener at skoledelen var for nem. 7% mener at skoledelen var alt for nem, mens 4% mener at den var svær. Jo yngre eleverne er, desto oftere forekommer udsagn om at uddannelsen er for nem.

Knap en femtedel (19%) af eleverne synes de har stor eller meget stor *indflydelse* på indholdet af undervisningen, mens over en tredjedel (38%) vurderer at de har lille eller meget lille indflydelse. Halvdelen (51%) af eleverne vil gerne have større indflydelse på indholdet af undervisningen, og en tiendedel (10%) vil gerne have meget større indflydelse. En tredjedel (34%) er godt tilfreds med den indflydelse de har. Jo yngre aldersgruppe, jo større er ønsket om øget indflydelse. I et

²⁴ Se afsnit 3.8.2.

fokusgruppeinterview giver eleverne udtryk for at de ikke har brug for mere medindflydelse, fordi underviserne er gode til at tage højde for deres behov.

5.2.3 Undervisningsformer og udbytte

Tabel 13
Undervisningsformer og udbytte

	Lærer- und.	Eleveks. praksis	Lærer- eks. praksis	Projekt	Dis- kussion	Case elev	Case lærer	Gruppe- arbejde	Tema	Indiv. opgave
Anvendt	62%	55%	39%	11%	61%	33%	77%	79%	17%	14%
Udbytte	88%	82%	79%	75%	75%	74%	74%	68%	48%	48%

Tabellen viser sammenhængen mellem de oftest anvendte undervisningsformer og elevernes oplevelse af et stort eller meget stort udbytte ved anvendelsen. Det fremgår at eleverne generelt har et stort eller meget stort udbytte af undervisningen, men at der er væsentlige forskelle mellem elevernes udbytte af den enkelte undervisningsform og hvor ofte den anvendes.

Gruppeopgaver og underviserens anvendelse af en case er efter elevernes vurdering de mest anvendte undervisningsformer (henholdsvis 79% og 77%). De fleste elever har imidlertid stort eller meget stort udbytte af lærerundervisning (88%) og elev eksempeler fra praksis (82%). Også undervisereksampler fra praksis, diskussioner i klassen og projektarbejde hvor eleven selv har valgt tema og indhold, scorer høje point hos eleverne. Imidlertid fremgår det at kun godt en tiendedel af eleverne (11%) ofte har projektarbejde. Den oftest anvendte undervisningsform, gruppearbejde, hører ikke blandt dem der giver det største udbytte.

Interviewene bekræfter at læreroplæg med praktiske eksempler og efterfølgende diskussion er udbytterigt for eleverne. Det gælder også inddragelse af cases der afspejler praksis. Eleverne understreger at det er vigtigt at underviserne er fleksible og lydhøre og har en god fornemmelse for praksis. Der er lidt forskellige holdninger til gruppearbejde. Nogle mener der er for meget gruppearbejde og at det kan give problemer hvis det er for langvarigt.

I forhold til alder finder over halvdelen (58%) af de mellem 36-45-årige at de får et stort eller meget stort udbytte af individuelle opgaver. De under 25-årige er den gruppe der får mindst ud af denne undervisningsform. Her svarer en del (15%) at de får lille udbytte af individuelle opgaver (mod gennemsnitligt 8%). Den samme tendens gør sig gældende for gruppeopgaver hvor de

under 25-årige er mindst positive (58% med et stort eller meget stort udbytte over for 68-75% i de andre aldersgrupper). Mere entydig positiv er udbyttet af projektarbejdsformen. En langt overvejende del af eleverne (70%) mener at de får et stort eller meget stort udbytte, dog ligger elever over 45 år lavere end gennemsnittet.

5.2.3 Personlige uddannelsesplaner

I interviewene fandt nogle elever at det var en god idé med en individuel uddannelsesplan, hvor både teori- og praktikforløb kunne planlægges forskelligt i længde og indhold ud fra de behov og ambitioner den enkelte har. Andre var skeptiske og mente det ville føre til en adskillelse mellem dumme og kloge, og at en individuel planlægning vil gå ud over klassesammenholdet der er en vigtig tryghedsbase. Eleverne gav udtryk for at de godt kunne tage ansvar for egen læring, hvis de følges op, tages seriøst, og der er klare mål at forholde sig til.

5.2.4 Prøver og prøveformer

Over halvdelen af eleverne (55%) vurderer at antallet af prøver er tilpas, mens kun godt en tredjedel (36%) mener der er for mange eller alt for mange. Langt de fleste elever (77%) har i høj grad eller i nogen grad kunnet bruge de prøver de har haft ved slutningen af skoleperioderne.

I interviewene gav eleverne udtryk for at det opleves stressende at gå til eksamen. Der ønskes mere tid og respekt om eksamensforløb. Eleverne nævner at prøverne ikke er specielt svære, men at de tager for lang tid. Og der er et stærkt ønske om, at bedømmelsen ændres til bestået/ikke bestået med tilhørende begrundelse frem for 13-skalaen.

5.2.5 Elevernes vurderinger og forbedringsforslag

Interviewene viser at eleverne generelt er tilfredse med skoledelen. De fleste oplever et løft ved at få teori på mange af de ting man bare gør – eller har gjort. Andre oplever det svært at komme på skolebænken igen og have så meget hjemmearbejde.

I elevinterviewene og i svarene på de åbne spørgsmål om hvordan skoleperioderne kan forbedres, fremhæves det at det er et problem med de store hold med for mange elever der er anbragt i forbindelse med aktiveringsbestræbelser. Mange elever der ikke taler godt dansk er hæmmende for undervisningen. Andre finder det ødelæggende for elevgruppen når underviserne er konflikt-sky angående elevernes manglende fremmøde til skemalagte timer. "Hvordan skal man tolke det, når man til nogle timer sidder otte ud af 22?"

Der er også elever der spørger om der ikke kan foregå en hårdere frasortering af elever der ikke tager skolen seriøst og som forstyrrer andre. Andre taler om for lave adgangskrav ved optagelsen

og for mange elever der er "ganske uden interesse". Og "det er irriterende at komme i gruppe med nogle som tit er fraværende".

I forhold til hvad der bør ændres i skoledelen nævner eleverne følgende områder:

- Lærerslaphed, konfliktskyhed
 - Flere gruppelokaler
 - Ensartede modeller på alle skoler
 - Frasortering af elever der ikke er seriøse
 - Lektiehjælp
 - Mere indhold i undervisningen
 - Mere tid på hvad vi skal end på hvem vi er.
-

Elevernes ønsker til ændret indhold i uddannelsen:

- Mere tid til fordybelse i de allerede eksisterende fag
 - Løfte-/forflytningsteknik
 - Førstehjælp
 - Psykologi og kommunikation
 - Det plejemedicinske område, fx demens
 - Studietekniske færdigheder
 - IT (delte meninger).
-

5.3 Undervisernes vurdering af skoledelen

5.3.1 Baggrund

Underviserne på sosu-hjælperuddannelsen er næsten alle (88%) kvinder. Over halvdelen (56%) er fra 40-50 år, godt en fjerdedel (26%) under 40 år og lidt under en femtedel (18%) over 50 år. Stort set alle (90%) har en mellemlang videregående uddannelse, typisk som sygeplejerske. Den pædagogiske uddannelsesbaggrund er for en tredjedel (34%) af underviserne en voksenundervi-

seruddannelse, godt en sjettedel (16%) har en diplomuddannelse. Halvdelen (49%) af undervisere har været ansat fra fem–ti år, en tredjedel (31%) fra to-fem år og over en tiendedel (13%) et-to år og under en tiendedel (8%) under et år. Langt de fleste (80%) er ansat på fuld tid.

5.3.2 Uddannelsens struktur, længde og indhold

Den overvejende del af underviserne (61%) mener at uddannelsens struktur med 3 skoleperioder og to praktikperioder bør forblive uændret. Næsten alle underviserne (88%) mener at skoledelen bør forlænges.

Generelt vurderer underviserne at balancen mellem de fem faggrupper er i orden. Dog mener halvdelen (51%) at den pædagogisk-psykologiske faggruppe gerne må fylde mere. Stort set alle underviserne mener at det fremover bør være muligt for eleverne at følge henholdsvis dansk (97%) og psykologi (82%), som en integreret del af uddannelsen, mens kun godt en fjerdedel (27%) mener at eleverne bør følge matematik og 38% at de bør deltage i engelskundervisning.

5.3.3 Undervisningsformer og vejledning

Tabel 14
Undervisningsformer og udbytte

	Lærer- und.	Eleveks. praksis	Lærer- eks. praksis	Projekt	Dis- kussion	Case elev	Case lærer	Gruppe- arbejde	Tema	Indiv. opgave
Anvendt	43%	70%	72%	15%	62%	58%	43%	88%	23%	13%
Udbytte	22%	94%	81%	89%	84%	92%	71%	91%	65%	55%

Tabellen viser sammenhængen mellem de oftest anvendte undervisningsformer og undervisernes vurdering af hvilke former eleverne har et stort eller meget stort udbytte af.

Det fremgår at gruppearbejde og i noget mindre grad henholdsvis lærereksempler fra praksis og elev eksempeler fra praksis er de undervisningsformer som oftest anvendes af underviserne. Samtidig vurderer næsten alle underviserne (90%) at eleverne får et stort eller meget stort udbytte af elev eksempeler fra praksis, elevarbejde om en case, gruppearbejde samt projektarbejde. Kun godt en femtedel (22%) af underviserne vurderer at elevernes udbytte af lærerundervisning er stort eller meget stort.

Langt størstedelen af underviserne (73%) forestiller sig at den tid hvor underviseren underviser, fremover vil blive mindre, at eleverne skal søge nye informationer (95%) og at de skal arbejde

problem- og projektorienteret (92%). Godt halvdelen af underviserne (52%) føler sig i høj grad eller i meget høj grad kvalificeret til at anvende de fremtidige undervisningsformer.

Fremover forventer næsten alle underviserne (88%) at *planlægning af undervisningen* i større omfang skal ske i lærerteams mens tre fjerdedel (75%) forventer at den individuelle planlægning bliver af mindre omfang. Med hensyn til undervisernes vurdering af egen parathed til at varetage undervisningsplanlægningen fremover føler over en fjerdedel (29%) sig kvalificeret i meget høj grad og knap halvdelen (48%) i høj grad. Undervisere med fem-ti års anciennitet føler sig markant bedre kvalificeret end resten af undervisergruppen.

Underviserne forudser at nogle elever vil komme til at mangle kvalifikationer for at kunne følge med på sosu-hjælperuddannelsen når indgangsforløbet erstattes af det skolebaserede grundforløb. Den overvejende del (68%) af underviserne mener således at nogle elever kommer til at mangle praktiske kvalifikationer. Over halvdelen (60%) forudser mangler i forhold til personlige kvalifikationer (samarbejde). Nogle undervisere udtrykker bekymring for, at de kommende elever vil mangle modenhed og usikkerhed mht. at mange unge vil få svært ved at nå målene for den første praktikperiode.

Knap halvdelen af underviserne vurderer at elevernes vejledningsbehov i skoleuddannelsen dækkes nogenlunde. Godt en tredjedel (37%) mener at behovet dækkes i høj grad eller i meget høj grad. Knap halvdelen (49%) vurderer at vejledningens kvalitet er høj eller meget høj. Få (10%) mener den er ringe eller meget ringe.

5.3.4 Prøveformer

Næsten alle (90%) af underviserne er enige i at der er for mange prøver i uddannelsen, og de fleste (71%) mener der mangler fleksibilitet i de prøveformer der anvendes.

5.3.5 Undervisernes forbedringsforslag

På spørgsmålet om hvad underviserne ud fra en samlet vurdering mener der kan gøres for at forbedre uddannelsen, svarer halvdelen (49%) at en ændring af undervisningsformerne i høj grad eller i meget høj grad vil kunne bidrage til at forbedre uddannelsen, mens kun en femtedel (22%) mener at dette vil være tilfældet ved ændringer i undervisningens indhold. Ændringer i uddannelsens niveau mener knap en femtedel (18%) vil kunne forbedre uddannelsen væsentligt.

Herudover har underviserne følgende forbedringsforslag:

- At vi bliver bedre til at arbejde med udvikling af elevernes personlige kvalifikationer
 - At eleverne får større indflydelse på indhold og metode, samt bedre kendskab til begrundelserne for deres læring
 - At integrere områderne, så der ikke regnes snævert 20% til hver faggruppe
 - Tid til at arbejde med personlig udvikling og faglig identitet
 - Integration af det almene i det faglige og tættere tilknytning til praksis
 - Større differentiering, mulighed for valg af almene fag på forskellige niveauer
 - Samarbejde i lærergruppen - der opdeles for meget, det skaber ikke helhedsforståelse
 - Mindre eksamensfikseret, fx kan en projektfremlæggelse være vurderingsgrundlag for bestået/ikke bestået.
-

5.4 Skoleledernes vurdering af skoledelen

5.4.1 Skoleledernes baggrund

Lederne på uddannelsen er langt overvejende kvinder (82%). Godt halvdelen er over 50 år (53%), mens knap en tredjedel (30%) er fra 41-46 år og resten (18%) er mellem 46 og 50 år. Ancienniteten er ligeligt fordelt mellem et-fire år og fem-ti år (hver 41%), mens resten (18%) har været leder mindre end et år.

5.4.2 Skoleledernes forbedringsforslag

På spørgsmålet om hvad lederne ud fra en samlet vurdering mener vil kunne bidrage til en forbedring af uddannelsen, svarer samtlige ledere at en ændring af undervisningens indhold vil kunne bidrage i høj (71%) eller meget høj grad (29%) til en forbedring. Til gengæld mener kun godt en tredjedel at en ændring af undervisningsformerne i høj grad (35%) vil kunne bidrage til en forbedring.

Alle lederne er enige om at en øget vægt på almene kompetencer vil forbedre uddannelsen i høj (35%) eller meget høj grad (65%), mens en relativ mindre andel (henholdsvis i alt 76% og 88%) mener at øget vægt på det sundhedsfaglige område og omsorgskompetencer i høj eller meget høj grad vil føre til forbedringer. En stor andel mener at en øget vægt på elevens personlige udvikling i høj grad (35%) eller i meget høj grad (47%) vil bidrage til en bedre uddannelse. Endelig mener

størstedelen af lederne at efteruddannelse af lærerne i meget høj grad (18%) eller i høj grad (47%) vil føre til forbedringer.

I interviewene er lederne positive over for mere almen kvalificering, gerne integreret i faggrupper med mulighed for at opnå C-niveau efter behov. Lederne ønsker at eleverne bliver mere fleksible, omstillingsparate og samarbejdsduelige samt parate til at søge nyt og opsøge viden. Derfor er ledene generelt også positive over for projekt- og gruppearbejde, og de er generelt åbne over for individualiserede læringsforløb, om end man også er bange for en fragmentering af uddannelsen og for at den sociale tryghed der hidtil har eksisteret i klasserne, vil forsvinde.

5.5 Sammenfatning

Elever og undervisere er enige om at uddannelsens skoledel bør forlænges og at den nuværende struktur med tre skoleperioder og to praktikperioder ikke bør forandres.

I forhold til *indhold og vægtning af faggrupperne* lægger godt halvdelen (51%) af underviserne vægt på at den pædagogisk-psykologiske faggruppe kommer til at fylde mere, et ønske der deles af eleverne (56%). Underviserne deler derimod ikke elevernes (68%) ønske om at styrke den plejemæssige gruppe. Den idé finder kun tilslutning hos mindre end en tredjedel af underviserne (28%).

Underviserne er langt mere positive over for de *almene fag* end eleverne når det gælder danskundervisningen. Mens stort set alle underviserne mener at eleverne bør kunne deltage i undervisning i dansk, er det under halvdelen af eleverne (44%) der deler undervisernes opfattelse. Over en tredjedel af såvel underviserne (37%) som eleverne (38%) er enige om at engelskundervisning bør følges. Matematik er det almene fag som begge grupper prioriterer lavest (henholdsvis 27% af underviserne og 33% af eleverne).

Med hensyn til *undervisningsformer* er det værd at hæfte sig ved at der generelt er en positiv sammenhæng mellem de anvendte undervisningsformer og elevernes udbytte. Endvidere er der på flere områder overensstemmelse mellem undervisernes og elevernes vurderinger af hvad der ofte undervises i (gruppeopgaver, undervisereksempler/cases) og udbyttet i forbindelse med de anvendte undervisningsformer (eleveksempler, projekter). Der er dog en afgørende forskel i forhold til vurdering af udbyttet af lærerundervisning. Lærerundervisningen er elevernes topscorer i forhold til udbytte. Således vurderer næsten alle eleverne (88%) at denne undervisningsform giver et stort eller meget stort udbytte, mens kun godt en femtedel af underviserne (22%) deler elevernes opfattelse.

Elever og undervisere er enige om at projektarbejdsformen er udbytterig, men at den ikke anvendes så ofte. Alle undervisere (92%) forventer dog at projekt- og problemorienteret undervisning vil blive anvendt mere i fremtiden. Godt halvdelen (52%) føler sig godt eller meget godt rustet til de nye undervisningsformer.

Underviserne mener i langt højere grad end eleverne at der er for mange *prøver* i uddannelsen (henholdsvis 90% og 36%). Der synes dog at være enighed om behovet for at ændre bedømmelsesformen fra 13-skalaen til bestået/ikke-bestået.

I forhold til *forbedringsforslag* er undervisere og ledere enige om at der skal fokuseres mere på elevens personlige udvikling og almene kompetencer. Elevernes forslag går på mere tid til fordybelse, ændrede rammer for undervisningen og konkrete indholdsændringer. Lederne (35%) mener i mindre omfang end underviserne (49%) at ændrede undervisningsformer vil kunne forbedre uddannelsen. Det omvendte gør sig gældende for undervisningens indhold som alle lederne (100%) mener vil kunne føre til en forbedring mod en femtedel (22%) af underviserne.

5.6 Overvejelser om skoledelen

Som helhed tyder undersøgelsens resultater på at der er en relativ høj grad af tilfredshed med skoledelen fra såvel elev- som underviserside, om end der er forskelle i opfattelserne mellem underviser- og elevgruppe og ikke mindst inden for elevgruppen hvor alders- og erfaringsforskelle spiller ind.

Sammenlignes resultaterne med en tidligere evaluering af området²⁵, fremgår det at elevernes kritik af tidspres og komprimerede forløb går igen. Derimod synes undervisningsformen at have ændret sig fra deduktive forløb og lærerstyring til en højere grad af anvendelse af cases og eksempler fra praksis.

I forhold til reformen tyder undersøgelsesresultaterne på at en stor del af underviserne, såvel holdningsmæssigt som kvalifikationsmæssigt, føler sig parate til de ændringer af skoledelen som der lægges op til. Imidlertid afdækker undersøgelsesresultaterne en række forhold der synes grund til at være særlig opmærksom på i forbindelse med reformens implementering.

²⁵ *Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening og Undervisningsministeriet 1996: Evaluering af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser.*

5.6.1 Grundforløb og manglende praktiske forudsætninger

Med reformens indførelse af grundforløbet som erstatning for indgangsåret fjernes praktikken fra begyndelsen af uddannelsen. Undersøgelsesresultaterne viser at underviserne er bekymrede for de elever der begynder på uddannelsen lige fra folkeskolen. Det vurderes at eleverne kommer til at mangle praktiske og personlige kvalifikationer, og der udtrykkes frygt for at eleverne ikke vil kunne nå praktikmålene i den første praktikperiode. Meget tyder på at billeddannelsen og genkendeligheden er central for elevernes læring, og derfor har praktikken en afgørende betydning.

Fjernelse af praktikken i den indledende del af uddannelsen stiller øgede krav til tilrettelæggelsen og gennemførelsen af undervisningen i forhold til at kunne skabe billeder og genkendelighed, fx ved inddragelse af eksempler, gæsteundervisning af tidligere elever mv.

5.6.2 Undervisningsplanlægningen

Undersøgelsesresultaterne tyder på at der er en modsætning mellem undervisernes og elevernes opfattelse og forventninger til bl.a. undervisningsformen. Der er ikke en enig holdning til forandringer i elevgruppen. Der er store forskelle på holdningen til og vurderingen af udbyttet af projektarbejde, gruppearbejde, individuelle opgaver mv. Alder og erfaringer synes at have en afgørende betydning for stillingtagen i disse spørgsmål.

Erfaringer fra den igangværende erhvervsuddannelsesreform tyder på at der opstår problemer og at grupper af elever taber i uddannelsessammenhæng hvis vægten lægges over på selvstyrede elevaktiviteter uden at der samtidig foregår en proces- og redskabsudvikling styret af kompetente undervisere. Eleverne, især de med mindre grad af skolastisk læring, skal støttes i "at lære at lære" ved bl.a. at anvende en uddannelsesbog som redskab til at beskrive læringsmål og at fastholde læringsprocesser. Det er vigtigt for eleverne at have succeskriterier i forhold til teoretisk læring. Det er i denne sammenhæng undervisernes opgave i fællesskab at skabe forudsætninger og vilkår for sådanne oplevelser og kompetenceudviklinger.

Udover anvendelse af varierede undervisningsformer der kan motivere forskelligt og være differentierede i forhold til forskellige behov og læringsstile blandt eleverne, bør skolerne være opmærksomme på udvikling af processer og redskaber der kan støtte eleverne i "at lære at lære".

5.6.3 Elevdifferentiering - differentieret undervisning

Elevernes udsagn om for lave adgangskrav, for mange useriøse elever og for store hold med for mange elever der er anbragt i forbindelse med aktivering samt elever der ikke taler godt dansk, er udtryk for at uddannelsen har svært ved at favne bredden i elevforudsætningerne.

Det må overvejes hvordan de meget forskellige elevforudsætninger, som formentlig forsat vil karakterisere uddannelsen, kan bidrage positivt til udvikling af den enkelte elev og uddannelsen som helhed.

Det er et spørgsmål om i hvilket omfang forskellene mellem eleverne kan anvendes som læringsgrundlag og udvikling af personlige og sociale kompetencer som har relevans for evnen til at omgås brugere med skiftende forventninger.

En vej til kvalificering af uddannelsen og til at inddrage bredden af elevforudsætninger og –behov går gennem differentiering og modulisering som grundlag for tilrettelæggelse af individuelle uddannelsesplaner. Planerne kan give mulighed for at forlænge eller forkorte undervisnings- og praktikperioder hvor længden af perioderne kan afhænge af hvilke fremskridt den enkelte opnår i forhold til sin individuelle uddannelsesplan.

Differentiering i forhold til forskellige elevforudsætninger og forskellige læringsstile kan også udvikles og anvendes bevidst med henblik på den øgede tilgang af elever og brugere med anden etnisk baggrund. Der er således meget der underbygger fordelene og potentialerne i forbindelse med den individualisering og modulisering af undervisningen som reformen indebærer.

Samtidig er det vigtigt at være opmærksom på at den fragmentering og opsplnitning af uddannelsen som individualiseringen også indebærer, kan true tilhørsfølelsen og den sociale tryghed der hidtil har eksisteret i klasserne.

Dette lægger op til at der fremover også arbejdes med studiemiljøet, sociale sammenhænge og skolekultur.

5.6.4 Lærerkvalifikationer

Godt halvdelen af underviserne føler sig godt eller meget godt rustet til de nye undervisningsformer. Det betyder på den anden side at en stor del af underviserne ikke føler sig tilstrækkelig godt kvalificeret til de nye opgaver. Samtidig tyder undervisernes vurdering af vejledningen i skoledelen på at der ikke er et tilstrækkeligt vejledningsberedskab i forhold til opgaven med de individuelle uddannelsesplaner. Der er ingen tvivl om at udarbejdelsen og den løbende opfølgning i forbindelse med uddannelsesplanerne er en omfattende og krævende opgave som stiller store og nye krav til underviserne.

Der bør gives mulighed for såvel pædagogisk som vejledningsmæssig opkvalificering.

5.6.5 Ungdomsuddannelsesperspektivet

Forøgelsen af de almene fagområder, understregningen af at uddannelserne også skal have et studieforberedende sigte og give grundlag for livslang læring både fagligt og personligt samt målet om at uddanne eleverne til at være borgere i et demokratisk samfund er alt sammen med til at konstituere sosu-hjælperuddannelsen som en ungdomsuddannelse på lige fod med fx erhvervsuddannelserne. Dette er på mange måder en styrkelse af uddannelsen, ikke mindst set i forhold til de yngre elever.

I det omfang der fortsat vil blive rekrutteret ikke kun unge, men også mere erfarne elever må der tages højde for især de ældre elevers modstand mod de almene fag. Integration af almene fag i de eksisterende faggrupper synes at være en oplagt mulighed i forhold til at sikre elevmotivation og oplevelse af relevans.

I spørgsmålet om at give eleverne en demokratisk ballast bør skolerne være opmærksomme på at ønsket om indflydelse som udgangspunkt ikke er særlig højt. Ud over elevråd er det derfor vigtigt at arbejde med medbestemmelse i selve undervisningen i en form der vil passe til netop denne uddannelse og dens målgrupper.

6 Praktikdelen – en prøvesten

6.1 Indledning

I dette kapitel gennemgås undersøgelsesresultaterne vedrørende uddannelsens praktikdel. Gennemgangen vil tage udgangspunkt i aktørernes vurdering af en række forhold ved praktikken som den gennemføres i dag og deres forslag til hvordan praktikken kunne forbedres. Kapitlet afsluttes med en sammenfatning og overvejelser om praktikdelen set i lyset af reformen.

6.1.1 Dokumentationsgrundlag

Kapitlet bygger på følgende undersøgelser:

- Spørgeskemaundersøgelser blandt elever der har påbegyndt, afbrudt eller gennemført sosu-hjælperuddannelsen
- Fokusgruppeinterview med elever der er i gang med uddannelsen
- Spørgeskemaundersøgelser blandt praktikansvarlige på praktikstederne og praktikvejledere
- Spørgeskemaundersøgelser blandt undervisere på social- og sundhedsskolerne
- Undersøgelse blandt fællesbestyrelser og uddannelsesråd

Se afsnit 1.2 for en nærmere redegørelse for dokumentationsgrundlaget.

6.2 Elevernes vurdering af praktikdelen

6.2.1 Udbytte og indhold

De igangværende elever oplever udbyttet af praktikken som stort (46%) eller meget stort (35%). Samtidig mener ca. 1/3 (31%) at der er vigtige arbejdsområder som de ikke arbejder med i praktikken, og næsten halvdelen (48%) synes at der er ting der mangler i praktikken. Kun godt 1% oplever generelt udbyttet af praktikken som lille. Der er ingen væsentlig forskel på de yngre og de lidt ældre elevers vurdering af praktikken – dog med den tendens at de 36-45-årige er mest positive.

“Den bedste måde at lære i praktik på er at gøre egne erfaringer og diskutere dem. Det er vigtigt at få små sejre og at ens indsats bliver værdsat. Det er vigtigt at blive bekræftet i det man gør og få en løbende tilbagemelding”²⁶.

2/3 af de igangværende elever vurderer praktikvejledningen som meget god eller god, mens 16% vurderer vejledningen som dårlig eller meget dårlig. Af de elever der har afbrudt uddannelsen, angiver en femtedel (21%) at manglende oplæring og instruktion fra praktikvejlederens side var en af årsagerne til at de afbrød uddannelsen.

Desuden refererer flere elever der har afbrudt uddannelsen til stærke personlige oplevelser i tilknytning til praktikdelen:

- *Mobning fra praktikvejledere*
- *Dårligt forhold til vejleder*
- *Meget dårlig praktikplads*
- *De ville ikke godtage min praktikopgave*

I fokusgruppeinterviewene markerer et antal nuværende elever meget forskellige holdninger til den skriftlige praktikopgave. Nogle er kritiske over for kvaliteten af vejledningen i relation til opgaven og mener kravene er for voldsomme og tiden for knap. Andre synes de lærte meget af at udarbejde opgaven og fik kvalificeret vejledning undervejs.

Langt hovedparten (82%) oplever at borgerne i høj grad anerkender deres indsats, mens noget færre (57%) oplever at kollegerne anerkender indsatsen.

Flertallet (59%) af de igangværende elever mener at praktikstedet betragter dem som værende både elever og en arbejdskraft. En fjerdedel (27%) mener at praktikstedet primært betragter dem som elever der skal have tid til at lære, mens godt 13% mener at praktikstedet primært betragter dem som en arbejdskraft. I fokusgruppeinterviewene med elever kom det ligeledes frem at der er stor forskel på i hvor stor udstrækning eleverne får lov til at være elever. En beskrev at: “man deltag 110% som arbejdskraft. Vurderingen af en hænger nøje sammen med om man kan honorere denne forventning”. Andre oplever at praktikvejlederen og andre er opmærksomme på at eleven befinder sig midt i en læreproces.

²⁶ Citat fra fokusgruppeinterview med elever.

6.2.2 Organisering

Stort set alle de igangværende elever har deltaget i en eller flere uddannelsessamtaler med praktikstedet. De fleste elever (75%) angiver at have haft samtaler undervejs i praktikopholdene, mens omkring halvdelen angiver at have deltaget i uddannelsessamtaler ved begyndelsen (55%) eller afslutningen (48%) af en praktikperiode.

Knap 80% af eleverne oplyser at der har været en plan for praktikforløbet, og 85% har anvendt uddannelsesbog²⁷ eller dagbog i forbindelse med praktikken.

De nuværende elever er i spørgeskemaundersøgelsen kommet med en række ændringsforslag til organisering og indhold i praktikdelen:

Eksempler på elevernes forslag til praktikdelen:

- At man går i praktik to elever sammen – fra samme klasse
 - Lidt sværere opgaver, så man ikke kommer til at kede sig
 - Giv eleven færre timer i praktikken – praktikstedet har svært ved at håndtere reglen om at elever højst må tælle som 70% af en fuldtidsstilling i normeringen
 - Der skal sættes tid af til at elever på samme områdecenter kan ses og udveksle erfaringer og til at skrive i uddannelsesbogen
 - Skolen skal tjekke mere op på praktikstedernes holdning til elever – er det en sur pligt eller tager de det seriøst?
 - Alle vejledere skal på kursus, inden de modtager elever
 - Det ville være rart med opsamlingsdage inde på skolen, mens man er i praktik.
-

²⁷ Den uddannelsesbog som de igangværende elever oplyser at de bruger, er ikke synonym med den uddannelsesbog der med den kommende reform skal benyttes i forbindelse med udformning og opfølgning af elevens individuelle uddannelsesbog, jf. afsnit 3.9.4.

6.3 Praktiktorernes vurdering af praktikdelen

6.3.1 Praktikvejledere

Praktikvejlederen har det daglige ansvar for én eller flere elever i praktik. 2/3 af praktikvejlederne i undersøgelsen er selv uddannede sosu-hjælpere, mens knap 50% har en anden – typisk sundhedsfaglig - uddannelse. Nogle praktikvejledere har således gennemført mere end én uddannelse.

Næsten alle praktikvejlederne (88%) oplyser at de selv har ønsket at påtage sig vejledningsopgaven. Ca. 1/3 har stor *vejledererfaring*, idet de har været praktikvejledere i mindst fem år.

Langt de fleste har gennemført *praktikvejlederkurser* – for knap halvdelen vedkommende er der tale om kurser af max. tre dages varighed. 45% af vejlederne gennemgik deres første kursus mere end tre måneder efter at de var blevet vejleder for den første elev. Godt halvdelen af vejlederne finder at vejlederkurset/kurserne i nogen grad har rustet dem til at udføre funktionerne som vejleder. En tilsvarende andel svarer at de kun i nogen grad føler sig tilstrækkeligt pædagogisk forberedt på opgaven som praktikvejleder. På den anden side finder noget under halvdelen at vejlederkurserne i høj grad har rustet dem til vejledningsfunktionerne. En tredjedel mener at de i høj grad er pædagogisk forberedte. 3/4 deltager i kollegial supervision eller systematisk erfaringsudveksling med andre praktikvejledere.

6.3.1a Gennemførelse af praktik

Stort set alle praktikvejledere (94%) angiver at de gennemfører introduktionsprogrammer til praktikken for eleverne og godt 80% oplyser at eleverne har en fastlagt plan for praktikopholdet. Tilsvarende oplyser alle at de har uddannelses/evalueringsamtaler med eleven mindst én gang i løbet af praktikforløbet – 74% har ugentlige samtaler med hver enkelt elev. Næsten alle (95%) angiver at eleven anvender en uddannelsesbog.

Langt de fleste vejlederne i undersøgelsen (90%) oplyser at eleven i tiden efter introduktionsperioden altid (11%) eller ofte (79%) arbejder alene. 2/3 oplyser dog (også) at eleven ofte arbejder sammen med praktikvejlederen eller andre kolleger. 87% af vejlederne mener at hvis eleven ønsker særlige arbejdsopgaver så får de mulighed for at få dem.

Ca. 1/3 synes at de på nogle områder mangler teoretisk viden om de arbejdsopgaver eleven skal lære at udføre – lidt færre synes at de mangler praktisk erfaring med opgaverne.

Langt de fleste vejledere finder at det i høj grad (40%) eller i nogen grad (42%) er let for dem at planlægge og gennemføre vejledende samtaler med eleven. Knap 20% synes dog at det er vanskeligt.

På et spørgsmål om i hvilken grad eleverne skal træne forskellige kompetencer i praktikken, fremhæver halvdelen eller flere blandt vejledere følgende tre kompetencer som de væsentligste:

- Evnen til at kommunikere og have kontakt med borgerne
- Evnen til at observere under og rapportere efter besøg hos borgerne
- Evnen til at forstå og indleve sig i borgernes liv og vilkår

I spørgeskemaundersøgelsen er praktikvejlederne alle kommet med forslag til hvad der kan forbedre praktikdelen.

Eksempler på praktikvejledernes forslag til praktikdelen:

- Længere praktik og faste rammer for hvad eleven rent faktisk skal kunne – en praktisk prøve
 - Etik og moral, sæder og skikke set i forhold til de ældre som de kommer til at omgås
 - At eleverne er mere modne: de skal være flyttet hjemmefra og være mindst 20 år
 - At eleven er andenhjælper i første praktikperiode og førstehjælper i anden praktikperiode – med tid til at oplære og tid til fordybelse
 - Eleverne skal inddrages i hvor de vil være – man skal ikke ødelægge deres arbejdsinteresse og arbejdsglæde
 - Mere accept fra kolleger.
-

6.3.2 Praktikansvarlige

Den lave svarprocent blandt praktikansvarlige (49%) betyder at svarene fra denne gruppe skal tolkes med varsomhed.

Der findes typisk en praktikansvarlig person på hvert praktiksted som har til opgave at koordinere praktikforløbene på stedet i samarbejde med de daglige praktikvejledere. Langt hovedparten af de praktikansvarlige er uddannede sygeplejersker, mens nogle få er uddannede sosu-assistenten eller sosu-hjælpere.

Halvdelen af de praktikansvarlige mener at praktikvejlederne i høj grad er kvalificerede til at udføre deres arbejdsopgaver, mens lidt under halvdelen mener at de kun i nogen grad er kvalificerede. Godt halvdelen synes at praktikvejledernes kendskab til uddannelsesordningen er tilstrækkeligt – 1/5 er uenig. 3/4 af de praktikansvarlige gennemfører supervision med praktikvejlederne.

6.3.2a Gennemførelse af praktik

Så godt som alle praktikansvarlige oplyser at der på deres praktiksted er en fast plan for hvornår der gennemføres evaluering/uddannelsessamtaler med eleverne. Mere end 85% af de praktikansvarlige deltager selv i mindst én samtale med eleven i løbet af hver praktikperiode – de fleste deltager i tre samtaler pr. elev pr. praktikperiode. Langt de fleste (90%) angiver at eleverne anvender en uddannelsesbog/dagbog.

2/3 af de praktikansvarlige mener at eleverne har stor indflydelse på, hvilke arbejdsopgaver de udfører i praktikken og ca. 90% oplyser at hvis eleverne ønsker særlige arbejdsopgaver, så får de mulighed for det.

På et spørgsmål om i hvilken grad eleverne skal træne forskellige kompetencer i praktikken, fremhæver halvdelen eller flere blandt de praktikansvarlige – i lighed med vejlederne - følgende tre kompetencer som de væsentligste:

- Evnen til at kommunikere og have kontakt med borgerne
- Evnen til at observere under og rapportere efter besøg hos borgerne
- Evnen til at forstå og indleve sig i borgernes liv og vilkår

Knap 3/4 af de praktikansvarlige mener at eleven både skal have tid til at lære og til at udføre arbejdsopgaver i praktikken. Der er tilsyneladende meget stor forskel på i hvilket omfang eleverne indgår i normeringen på praktikstedet. Knap halvdelen af de praktikansvarlige angiver at elevens arbejdskraft indgår i praktikstedets normering med mindst 75%, mens 1/4 oplyser at eleverne slet ikke indgår i normeringen.

De praktikansvarliges kontakt med vejlederne drejer sig typisk om forhold vedrørende den enkelte elev. En væsentlig del af kontakten handler om elever der har vanskeligt ved at gennemføre praktikken. 2/3 af de praktikansvarlige bliver ofte kontaktet af praktikvejledere med henblik på godkendelse af elevens arbejdsopgaver. De fleste praktikansvarlige oplyser at de ofte afholder faste møder med praktikvejlederne. Ca. 1/3 holder dog sjældent eller aldrig sådanne møder.

Spørgsmålet om uddannelsens længde og struktur deler de praktikansvarlige i to lejre: Halvdelen synes at den samlede uddannelse burde være længere, mens den anden halvdel foretrækker den nuværende længde på et år. Det er især skoledelen som burde være længere ifølge de praktikansvarlige. Mens godt halvdelen mener at skoledelen bør forlænges, er der kun 1/3 som mener at praktikdelen bør være længere.

En række praktikansvarlige peger på at følgende kompetencer ikke i tilstrækkeligt omfang nås af eleverne:

-
- Indlevelse og kommunikation
 - Selvtillid og kritisk sans
 - At håndtere svære situationer, at kunne sige fra
 - Refleksiv kompetence, eftertænsomhed
 - At kunne kombinere teori og praktik
 - Skriftlighed og dokumentation.
-

På spørgsmålet om hvad der skal til for at forbedre praktikuddannelsen er det hyppigst forekommende svar fra de praktikansvarlige: "Længere praktikforløb og mindre indregning af eleven i normeringen".

6.4 Undervisernes vurdering af praktikdelen

Over 90% af underviserne mener at eleverne har et meget stort eller stort udbytte af de undervisningssituationer hvor eleverne bringer eksempler fra praksis ind i undervisningen. Godt 2/3 oplyser at det er noget der sker ofte. Ingen anden undervisningssituation/form vurderes at give helt så stort et udbytte hos eleverne.

Halvdelen af underviserne vurderer at elevernes vejledningsbehov i praktikuddannelsen dækkes nogenlunde, mens 36% vurderer at behovet dækkes i høj eller i meget høj grad og 18% mener at vejledningsbehovet i praktikken kun dækkes i ringe grad. I forlængelse heraf mener flertallet at kvaliteten af praktikvejledningen er nogenlunde (55%) eller ringe (17%). Kun 13% mener at kvaliteten af praktikvejledningen er høj.

6.5 Fællesbestyrelserne og praktikdelen

Fællesbestyrelserne har ansvaret for at godkende praktiksteder. I praksis har man valgt forskellige modeller til løsning af denne opgave i de tre amter der er indgået i undersøgelsen.

I *Ribe Amt* er godkendelsen af praktiksteder uddelegeret til sosu-skolen. Fællesbestyrelsen har ikke nedfældet nærmere kriterier for hvad der skal til for at godkende et praktiksted. Ingen praktiksteder har direkte fået frataget godkendelsen, men nogle har - efter aftale med skolen - haft kortere eller længere elevfri perioder. En elev har oftest to vejledere hvilket medfører nemmere adgang til vejledning for eleven og letter den praktiske afvikling af praktikforløbet for praktikstedet. De fleste vejledere i amtet har gennemgået en vejlederuddannelse på to uger.

I *Frederiksborg Amt* er godkendelsen af praktiksteder uddelegeret til uddannelsesrådet under fællesbestyrelsen. Godkendelsen finder sted med udgangspunkt i en praktikbeskrivelse som udarbejdes af det enkelte praktiksted. Rådet har udgivet pjecen *Forventninger til et godt praktikforløb* der indeholder forslag til hvad en praktikbeskrivelse bør indeholde. Fællesbestyrelsen/uddannelsesrådet har også udarbejdet anbefalinger vedrørende uddannelse af praktikvejledere, men det er op til praktikstederne om de vil følge dem. Erfaringen er at det ikke på noget tidspunkt har været nødvendigt at fratage et praktiksted godkendelsen.

I *Århus Amt* har fællesbestyrelsen udgivet pjecen *Forudsætninger for en god praktikuddannelse* som beskriver en række krav til tilrettelæggelse og gennemførelse af praktikken. Pjecen er udgangspunkt for praktikpladsgodkendelserne der formelt foretages ved hjælp af et godkendelseskema for hver praktikplads som skolerne godkender på vegne af Uddannelses- og Arbejdsmarkedsafdelingen i amtet. I perioden 1999-2001 gennemfører Århus Amt en samlet indsats for at kvalitetssikre såvel praktikdelen som skoledelen af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser. Indsatsen omfatter bl.a. udarbejdelse af nye procedurer for godkendelse af praktikpladser og efterfølgende ny godkendelse af samtlige praktikpladser i amtet samt revision af uddannelsesordninger og udvikling af undervisernes pædagogiske kvalifikationer. Uddannelses- og Arbejdsmarkedsafdelingen udarbejder en gang årligt en samlet status over praktikpladskvaliteten på baggrund af skolernes indberetninger.

En af de oprindelige intentioner med undersøgelsen af fællesbestyrelsernes og uddannelsesrådenes opgaver i forhold til sosu-hjælperuddannelsen i tre amter var at inddrage resultaterne af denne undersøgelse i dialogen med fem selvevaluerende skoler i de samme tre amter. Håbet var at et nuanceret dokumentationsmateriale på amtsligt niveau ville kunne bidrage til at identificere hensigtsmæssige styrings- og samarbejdsmodeller i forhold til uddannelsen. En følge af at skolernes

selvevalueringer blev aflyst, var imidlertid at grundlaget for en mere udfoldet analyse af samarbejdsrelationerne i de tre amter måtte opgives.

6.6 Sammenfatning

Som beskrevet i kapitel 4 angiver ca. halvdelen af de elever der afbryder uddannelsen at årsagen skal findes i praktikken. Samtidig synes et stort flertal af de nuværende elever at de har fået stort udbytte af netop praktikken. Praktikken synes altså at udgøre uddannelsens prøvesten.

Et flertal blandt de nuværende elever vurderer praktikvejledningen som god. Et relativt stort mindretal på 16% synes dog at vejledningen er dårlig, og en del elever peger på at praktikvejlederne bør være bedre uddannede. Der synes at være en modsætning mellem de nuværende elevers overvejende positive tilkendegivelser om praktikken i spørgeskemaets lukkede spørgsmål og deres ofte stærkt kritisk formulerede ændringsforslag i de åbne spørgsmål. Dette kan muligvis forklares ved uklare eller mangelfuldt formulerede succeskriterier for praktikdelen, herunder praktikvejledningen. Men det kan også være udtryk for at eleverne reelt er dobbelte i deres holdning til praktikken; positive fordi de lærer en masse ved at gøre tingene i praksis – og kritiske fordi de ikke lærer nok til at blive trygge ved at udføre arbejdet så godt som de gerne ville.

Elevernes udsagn skal ses i sammenhæng med at godt halvdelen af praktikvejlederne kun i nogen grad føler sig tilstrækkeligt rustet til vejledningsopgaven. En femtedel af vejlederne synes decideret at det er vanskeligt at planlægge og gennemføre vejledningssamtaler. Blandt de praktikansvarlige er der en stor andel – knap halvdelen – der mener at vejlederne kun i nogen grad er kvalificerede til at vejlede. Flertallet af underviserne vurderer kvaliteten af praktikvejledningen som værende nogenlunde, mens 17% finder den ringe.

Undersøgelsesresultaterne peger på en udbredt anvendelse af uddannelsessamtaler mellem elev og vejleder/praktikansvarlig, ligesom de fleste elever skriver i en uddannelsesbog/dagbog undervejs i praktikken.

Ifølge de praktikansvarlige er der meget stor forskel på i hvor høj grad eleverne indregnes i praktikstedets arbejdskraftnormering. Det giver sig udtryk i tilsvarende store forskelle i elevernes oplevelse af hvorvidt praktikstedet primært opfatter dem som en arbejdskraft eller som en elev der skal have tid til at lære. Godt 13% af eleverne mener at de først og fremmest bliver betragtet som en arbejdskraft. De praktikansvarlige peger på at en række – hovedsageligt personlige - kompetencer, herunder indlevelse og kommunikation, selvtillid, evne til at håndtere svære situationer og refleksiv kompetence ikke i tilstrækkeligt omfang opnås af alle elever.

Der er tilsyneladende stor forskel på hvordan fællesbestyrelserne forvalter opgaven med godkendelse af praktiksteder, spændende fra en detaljeret strategi til at sikre kvaliteten af praktikstederne der inddrager alle aktører på uddannelsesområdet, til en overordnet uddelegering af opgaven til skolen.

En evaluering af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser der blev gennemført i 1995, indeholdt også en række undersøgelsesresultater angående sosu-hjælperuddannelsens praktikdel. Her blev der bl.a. peget på at læringen i praktikperioderne overvejende blev vurderet positivt, at der nogle steder syntes at være problemer med omfang og kvalitet af praktikvejledningen samt at næsten halvdelen af eleverne oplevede praktikken som "rent erhvervsarbejde"²⁸.

6.7 Overvejelser om praktikdelen

Undersøgelsesresultaterne har vist at selv om praktikken ikke er i centrum for den kommende reform af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser, så udgør praktikken på mange måder prøvestenen og krumtappen i social- og sundhedshjælperuddannelsen. Og vel at mærke en krumtap som der er behov for at kvalitetsudvikle på forskellig vis. Nedenfor følger en række fokusområder som det vil være væsentligt at være opmærksom på i det fortsatte arbejde med uddannelsens praktikdel.

6.7.1 Elev eller arbejdskraft

I den nuværende sosu-hjælperuddannelse synes der at være stærkt delte meninger om hvordan man betragter en praktikelev: primært som arbejdskraft, primært som elev – eller som en ligelig blanding af begge dele. Uklarheden om elevernes rolle medfører ulige vilkår for eleverne hvilket i sig selv er uheldigt. Set i lyset af reformens mål om øget kvalificering af eleverne – også i forhold til videreuddannelse – forekommer det desuden ikke hensigtsmæssigt at man på nogle praktiksteder primært betragter eleverne som arbejdskraft.

Det bør overvejes om man med reformen kan slå fast at elevernes vigtigste opgave såvel i skolen som i praktikken er at lære.

6.7.2 Mål for praktikdelen

Undersøgelsesresultaterne sætter fokus på behovet for at:

²⁸ *Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening og Undervisningsministeriet 1996: Evaluering af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser.*

Det enkelte praktiksted opstiller klare mål for oplæringen af eleven samt spiller ud med hvad praktikken kan tilbyde rent fagligt – gerne formuleret som udvikling af handlekompetencer.

En tydeliggørelse af målene for praktikdelen vil styrke fokus på elevrollen i praktikken, men kan samtidig bidrage til at den uddannede sosu-hjælper i højere grad matcher arbejdsmarkedets behov for kompetencer. I den forbindelse er det interessant at de praktikansvarlige peger på at en række – hovedsageligt personlige - kompetencer, herunder indlevelse og kommunikation, selvtillid, evne til at håndtere svære situationer og reflektiv kompetence, ikke i tilstrækkeligt omfang opnås af alle elever.

Udvikling af personlige kompetencer kan med fordel inddrages som temaer i uddannelsessamtaler med eleverne og indgå i grundlaget for fastlæggelse af læringsmål og personlige uddannelsesplaner i en elevorienteret og differentieret undervisnings- og udviklingsproces.

6.7.3 Omfang og placering af praktikdelen

Den kommende reform lægger ikke umiddelbart op til egentlige ændringer i indhold og tilrettelæggelse af praktikdelen. Derimod indebærer reformen at praktikken med et uændret omfang kommer til at udgøre en relativt mindre del af uddannelsen end i dag, idet skoledelen forlænges. Ændringen vil opleves mest markant for de 15-17-årige elever der i dag gennemfører indgangsåret som optakt til selve sosu-hjælperuddannelsen. Hvor indgangsåret som udgangspunkt består af 2/3 praktik, indeholder det foreslåede grundforløb som udgangspunkt ingen praktik.

Det bør overvejes at sætte fokus på hvordan man mest hensigtsmæssigt udnytter muligheden for at indlægge praktik i grundforløbet sådan at et evt. behov for en introduktion til praksis tidligt i uddannelsesforløbet tilgodeses. Dette må vurderes at være særlig vigtigt i forhold til helt unge elever uden praktisk erfaring med sosu-området.

6.7.4 Praktikvejledning

Undersøgelsesresultaterne tyder på at praktikvejledningen er et område af uddannelsen hvor der er gode muligheder for at udvikle og forbedre kvaliteten.

Et oplagt indsatsområde synes at være systematisk kvalificering af praktikvejlederne i form af vejlederuddannelse. Med henblik på at give vejlederne et optimalt udgangspunkt bør en del af vejlederuddannelsen gennemføres inden man begynder at fungere som vejleder. Denne uddannelse kan så løbende følges op i form af supervision og efteruddannelse.

For den enkelte elev er det helt afgørende at modtage kvalificeret faglig og personlig vejledning i relation til praktikken. Eleverne har behov for at de faglige og erfarne omkring dem i praktikken

introducerer og fastholder gode arbejdsformer med inddragelse af uddannelsesbog, erfaringsudveksling i kollegiale samtaler og perspektiverende teoridage. Dette vil kunne medvirke til at mindske det "praksischok" som mange elever beskriver i forbindelse med første praktikperiode, jf. afsnit 4.6.2.

6.7.5 Godkendelse af praktiksteder

Undersøgelsesresultaterne tyder på store forskelle i amternes måde at sikre kvaliteten af praktikstedernes tilbud til praktikelever. Undersøgelsesmaterialet giver imidlertid ikke basis for at trække sammenhænge mellem de forskellige tilgange til opgaven og kvaliteten af uddannelsens praktikdel.

Det kunne overvejes at opfordre fællesbestyrelserne til at stille konkrete kvalitetskrav til praktikstederne og sikre at disse krav overholdes.

7 Sammenhæng og samarbejde

7.1 Indledning

I dette kapitel vil undersøgelsesresultaterne vedrørende sammenhæng i uddannelsen og samarbejdet mellem uddannelsens aktører blive gennemgået. Gennemgangen tager udgangspunkt i aktørernes vurdering af en række aspekter af sammenhængen og samarbejdet i dag og deres forslag til hvordan sammenhængen i uddannelsen kunne forbedres. Kapitlet afsluttes med en sammenfatning og overvejelser om sammenhæng og samarbejde i uddannelsen set i lyset af reformen.

7.1.1 Dokumentationsgrundlag

Kapitlet bygger på følgende undersøgelser:

- Spørgeskemaundersøgelser blandt elever der har påbegyndt, afbrudt eller gennemført sosu-hjælperuddannelsen
- Fokusgruppeinterview med elever der er i gang med uddannelsen
- Spørgeskemaundersøgelser blandt kommunale uddannelsesansvarlige, praktikansvarlige og praktikvejledere
- Spørgeskemaundersøgelser blandt undervisere og ledere på social- og sundhedsskolerne
- Undersøgelse blandt fællesbestyrelser og uddannelsesråd.

Se afsnit 1.2 for en nærmere redegørelse for dokumentationsgrundlaget.

7.2 Sammenhæng mellem skole og praktik

7.2.1 Elever

Et solidt flertal blandt såvel nuværende elever som elever der har gennemført uddannelsen, finder at den er godt tilrettelagt som den er i dag efter vekseluddannelsesprincippet med tre skoleperioder og to praktikperioder.

Knap halvdelen af de nuværende elever (49%) synes at uddannelsen burde være længere, mens næsten lige så mange ikke mener at længden bør ændres. Over halvdelen (65%) mener at skoledelen burde forlænges, mens kun 22% synes praktikken burde være længere. Til gengæld er der 22% der mener at praktikdelen burde være kortere. Tendensen er den samme hos de tidligere elever der har gennemført uddannelsen. Her er der dog lidt færre (10%) som mener at praktikken burde være kortere.

Over halvdelen af de igangværende elever synes at praktikvejlederens viden om hvad eleverne lærer i skolen er stor (37%) eller meget stor (22%) – 11% synes dog at praktikvejlederens viden er lille eller meget lille.

4/5 af de nuværende elever angiver at have stort eller meget stort udbytte af skoledelen i de undervisningssituationer hvor enten de selv eller underviseren bringer eksempler fra praksis ind i undervisningen. Bortset fra den situation hvor læreren underviser, er det den undervisningsform eleverne synes de får størst udbytte af.

De nuværende elever er blevet bedt om at vurdere i hvilken grad der er sammenhæng mellem det de lærer i skolen og det de lærer i praktikken.

Som det fremgår, synes ca. halvdelen af de nuværende elever at de i høj grad kan bruge det de lærer i skolen når de er i praktik og omvendt. Lidt under halvdelen synes dog kun at de i nogen grad kan overføre det de har lært i den ene del af uddannelsen til den anden. Blandt de færdiguddannede sosu-hjælpere er der markant færre der mener at de i høj grad kunne bruge det de lærte i skolen, mens de var i praktik.

Tabel 15
Elevernes vurdering af sammenhængen mellem skole og praktik

		I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
Jeg kan bruge det jeg lærer i skolen når jeg er i praktik	Nuværende elever	50.8%	44.3%	4.0%	0.0%	0%	100%
	Elever der har gennemført	38.1%	53.0%	6.0%	2.8%	0.2%	100%
Jeg kan bruge det jeg lærer i praktik når jeg er på skolen	Nuværende elever	53.4%	39.5%	5.2%	1.5%	0.3%	100%
	Elever der har gennemført	52.4%	41.1%	3.9%	1.8%	0.7%	100%

Nuværende elevers forslag til forbedring af sammenhængen mellem skole og praktik. Eksempler²⁹:

- Tættere samarbejde, gerne flere "skoledage" i praktikforløbet, eventuelt sammen med praktikvejlederen
- Praktikstedet skal være mere informeret om hvad vi skal lære på skolen
- Sammenhæng mellem første skoleperiode og første praktikperiode osv.
- Større samarbejde, så kravene til eleven ikke afhænger af hvilket praktiksted denne får (faste retningslinier).

7.2.2 Praktikaktører

Lidt over halvdelen af *praktikvejlederne* (55%) synes at den samlede uddannelse burde være længere – de fleste synes at især skoledelen burde forlænges.

42% synes at der generelt er tale om et godt samarbejde mellem skolen og praktikstedet. Kun 22% af vejlederne mener at der eksisterer et godt samarbejde med skolen om den enkelte elevs

²⁹ Forslagene stammer fra svar på åbne spørgsmål i spørgeskemaundersøgelsen samt fra fokusgruppeinterview med elever.

læring. 50% vil hverken karakterisere samarbejdet som godt eller dårligt, mens 11% mener at samarbejdet om den enkelte elevs læring er dårligt. Samtidig finder hovedparten af praktikvejlederne (61%) at der er et godt samarbejde mellem skolen og praktikstedet om den skriftlige praktikopgave.

Eksempler på praktikvejledernes forslag til forbedring af sammenhæng mellem skoledel og praktikdel:

- Klarhed over hvad skolen forventer af praktikstedet med hensyn til ansvarsfordeling af praktikopgaver
 - At eleverne får noget mere teoretisk viden om de forskellige sygdomme man står overfor i praktikken.
-

Godt halvdelen af *de praktikansvarlige* (53%) mener at den samlede uddannelse burde være længere – de fleste synes at især skoledelen burde forlænges.

Over halvdelen af de praktikansvarlige mener at der generelt eksisterer et godt samarbejde mellem skolen og praktikstedet. Særlig fremhæves det konkrete samarbejde omkring praktikopgaven som godt af 58%, mens kun 42% mener at der er et godt samarbejde omkring den enkelte elevs læring og omkring udvikling af den samlede uddannelse. Udsagnene skal ses i sammenhæng med at 59% angiver at de altid er i kontakt med skolen i forbindelse med elevens praktikopgave. Derudover oplyser over 80% af de praktikansvarlige at hverken de selv eller skolen normalt tager kontakt vedrørende en elev – med mindre det går dårligt med eleven.

De praktikansvarliges forslag til forbedring af sammenhæng mellem skoledel og praktikdel. Eksempler:

- Mere direkte samarbejde mellem skole og praktik
 - Større intensitet i samarbejdet.
-

Ifølge spørgeskemaundersøgelsen ser mange *uddannelsesansvarlige i kommunerne* gerne et øget samarbejde mellem praktikstederne og skolerne. De peger på at et personligt kendskab til den anden uddannelsesdel og de personer der arbejder med uddannelsen dér, ville være fremmende i forhold til at skabe sammenhæng i uddannelsen.

Konkret peges der bl.a. på studiebesøg hos hinanden som et middel til at skabe en bedre basis for dialog omkring såvel selve praktikopgaven som om den enkelte elev.

7.2.3 Undervisere og skoleledere

Over halvdelen af *underviserne* (60%) finder at uddannelsen er godt tilrettelagt som den er i dag efter vekseluddannelsesprincippet med tre skoleperioder og to praktikperioder. Næsten alle undervisere (90%) mener at den samlede uddannelse burde være længere. 97% synes at skoledelen bør forlænges, mens 2/3 finder omfanget af praktikdelen passende.

Når man spørger underviserne om der er sammenhæng mellem skoleundervisning og praktikophold, så synes 58% at der i nogen grad er sammenhæng, men 37% mener at der kun i ringe grad er tale om sammenhæng. Der hvor sammenhængen er størst, tager den udgangspunkt i arbejdet med at lære eleverne at reflektere over praksis.

Det formelle samarbejde er afhængigt af lokale forhold. 4/5 af underviserne i storbymiljøerne³⁰ angiver at skolen deltager i faste møder mellem elev og praktiksted, mens det kun er 43% i bymiljøer der oplyser det samme. Godt 2/3 (71%) vurderer at samarbejdet mellem skolen og praktikstedet generelt er godt – 20% er uenige.

Endelig mener over 90% af underviserne at eleverne har et meget stort eller stort udbytte af de undervisningssituationer hvor eleverne bringer eksempler fra praksis ind i undervisningen. Ingen anden undervisningsform eller –situation vurderes at give helt så stort et udbytte hos eleverne.

Undervisernes forslag til forbedring af samarbejdet mellem skole og praktiksted:

-
- Studiedage for elever i praktik
 - Praktikbesøg ved underviserne
 - Information til praktikvejlederne om skoledelen
 - Etablering af en egentlig vejlederuddannelse
 - Større fokus på refleksion over praktikoplevelser i teoriperioden og på refleksion over teori i praktikperioden
 - Praktikvejlederne og underviserne bør arbejde i fælles team med projekt om uddannelsen og den enkeltes læring.
-

³⁰ København, Århus og Odense.

I spørgeskemaundersøgelsen giver flere *skoleledere* udtryk for bekymring over de store forskelle i skolernes og praktikstedernes syn på uddannelsen. Skoleledernes bud på hvordan samarbejdet mellem skolerne og kommunerne/praktikstederne kunne forbedres, handler bl.a. om at opnå et fælles pædagogisk fundament og om at stille mere ensartede krav til eleverne.

7.3 Sammenhæng i et styringsperspektiv

Fællesbestyrelserne er nedsat af de enkelte amtsråd og har en række koordinerende opgaver vedrørende dimensionering og godkendelse af uddannelsesordninger og praktikpladser. *Uddannelsesrådet* under fællesbestyrelsen spiller en lidt forskellig rolle i de tre amter der indgår i undersøgelsen.

I Frederiksborg varetager rådet egentlig sagsbehandling i forhold til godkendelse af praktiksteder, mens det i Ribe Amt og i Århus Amt i højere grad har karakter af et rådgivende forum. Samarbejdet med social- og sundhedsskolen fremhæves som centralt i både Ribe og Frederiksborg amter hvor skolelederen (der sidder med i fællesbestyrelsen – og i Ribe Amt tillige i uddannelsesrådet) beskrives som en nøgleperson – det "*sammenbindende administrative og udførende led i uddannelsen*"³¹.

7.4 Sammenhæng til videreuddannelse og job

Blandt de færdiguddannede er der 24% som har afsluttet eller er i gang med en uddannelse til sosu-assistent. Ud af disse finder godt halvdelen (52%) at sosu-hjælperuddannelsen i høj grad er/var relevant for uddannelsen til sosu-assistent, mens 40% finder at den i nogen grad var relevant. Når sosu-assistenterne skal pege på hvilken faggruppe fra hjælperuddannelsen de i høj grad har kunnet anvende viden fra i deres sosu-assistentuddannelse, er der flest der nævner den plejemæssige faggruppe og den praktiske faggruppe. Omvendt er der en fjerdedel som mener at de kun i ringe grad har kunnet anvende viden fra den pædagogiske-psykologiske faggruppe.

De uddannede sosu-hjælpere der er i arbejde, finder at uddannelsen har givet dem et godt fundament for at arbejde inden for faget. I lighed med de der videreuddanner sig, synes også denne gruppe at de i høj grad har kunnet anvende viden fra den plejemæssige og den praktiske faggruppe, men også fra den pædagogiske-psykologiske faggruppe. Til gengæld synes anvendelsesværdien af den kulturelle-aktivitetsfaglige faggruppe at være begrænset i job inden for sosu-området. 21% synes at de i ringe grad eller slet ikke har kunnet anvende viden fra denne faggruppe i deres job. Dette kan sandsynligvis ses som udtryk for de senere års ændringer i opgavesammensætningen på området.

³¹ Citat fra interview med repræsentanter for fællesbestyrelsen og uddannelsesrådet i Ribe Amt.

7.5 Sammenfatning

Flertallet af eleverne og underviserne er enige om at uddannelsen er godt tilrettelagt i sin nuværende form efter vekseluddannelsesprincippet med tre skoleperioder og to praktikperioder. Der kan altså konstateres støtte til idéen om at det er vigtigt at opretholde de to læringsrum – skolen og praktikken – som netop to forskellige og adskilte elementer i uddannelsen.

Når det gælder uddannelsens omfang, mener mindst halvdelen i samtlige aktørgrupper at den bør være længere – underviserne er markant dem der er mest interesserede i en forlængelse, efterfulgt af praktikvejlederne. Blandt alle aktører er der flest som synes at det i givet fald bør være skoledelen der forlænges.

Eleverne synes i højere grad end underviserne at der er sammenhæng mellem uddannelsens skole- og praktikdel. Over 1/3 af underviserne karakteriserer sammenhængen som ringe.

Når der spørges til det konkrete samarbejde mellem skolen og praktikstedet, giver flertallet blandt underviserne og de praktikansvarlige udtryk for at samarbejdet generelt er godt, mens praktikvejlederne er væsentligt mere forbeholdne. Det konkrete samarbejde om praktikopgaven vurderer alle dog som velfungerende.

Alle aktører har forslag til hvordan sammenhængen og samarbejdet mellem uddannelsens skole- og praktikdel kan forbedres. Set i lyset af den brede opbakning til uddannelses vekselprincip kan dette ikke tolkes som udtryk for forsøg på at ensliggøre skole- og praktikdelene, men snarere som udtryk for et behov for at tydeliggøre mål og midler for de enkelte uddannelsesdele over for alle uddannelsens aktører og dermed skabe forståelse for og accept af den konkrete tilrettelæggelse af den samlede uddannelse.

Kun godt halvdelen af de elever der har valgt at uddanne sig videre til sosu-assistent, vurderer at sosu-hjælperuddannelsen i høj grad er/var relevant i denne sammenhæng. Assistenterne har især kunnet anvende viden fra den plejemæssige faggruppe og den praktiske faggruppe fra sosu-hjælperuddannelsen i deres sosu-assistentuddannelse.

En evaluering af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser der blev gennemført i 1995, indeholdt også en række undersøgelsesresultater om sammenhæng og arbejde i sosu-hjælperuddannelsen. Her blev der bl.a. peget på at sammenhængen mellem skoledel og praktikdel sjældent var reflekteret på uddannelsesordningsniveau, og at der en del steder var problemer

med manglende kendskab og kommunikation skole og praktiksted imellem hvilket bl.a. gav sig udtryk i forskellig bedømmelsespraksis i forbindelse med praktikopgaver³².

7.6 Overvejelser om sammenhæng

7.6.1 Sammenhæng og samarbejde mellem skole og praktik

Det er karakteristisk for vekseluddannelser at der er perioder med *praksislæring* (først og fremmest i praktikken, men også i skoleperioderne i form af praktisk opgaveløsning) og med *skolastisk læring* (i skoleperioderne). Vekseluddannelser kan beskrives som et møde mellem to læringskulturer. Undersøgelsesresultaterne tyder på at alle aktører bifalder vekseluddannelsesprincippet på sosu-uddannelsesområdet og er interesserede i at udbygge og udvikle samarbejdet mellem skolerne og praktikstederne. Samtidig er der – ikke mindst blandt skolelederne - stor bevidsthed om at aktørerne har en meget forskellig tilgang til uddannelsen

Det bør overvejes hvordan sammenhængen mellem uddannelsens skole- og praktikdel kan tydeliggøres. Det kunne være en fordel at arbejde på at tydeliggøre flere typer af sammenhænge samtidig, fx strukturelle, indholdsmæssige og personbårne sammenhænge.

Umiddelbart lægger reformen ikke op til en markant indsats for at styrke den overordnede sammenhæng mellem praktikdelen og skoledelen. På rammesiden vil de ændrede optagelsesprocedurer dog betyde at samarbejdsrelationerne ændres, idet skolen bliver den instans der koordinerer hele elevens uddannelsesforløb – fra optagelse og ansættelse til den afsluttende prøve.

7.6.1a Samarbejdsstruktur

På et rammeplan kunne ønsket om et udbygget samarbejde opfyldes ved at indføre faste møder om den samlede uddannelse med deltagelse af undervisere/ledere fra skolesiden og praktikansvarlige/praktikvejledere fra praktikstedet. Det kunne også overvejes at etablere faste rutiner for kontakt mellem skole og praktik omkring den enkelte elev, fx tre gange i løbet af hvert praktikforløb.

Det bør overvejes hvordan rammerne om samarbejdet mellem skolen og praktikstedet kan styrkes, fx gennem faste koordinationsmøder og faste rutiner i forhold til elever i praktik.

³² Amdtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening og Undervisningsministeriet 1996: *Evaluering af de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser.*

7.6.1b Indholdsmæssig sammenhæng

Det er slående at over 90% af underviserne – og en næsten lige så stor andel af eleverne - vurderer at eleverne har et meget stort eller stort udbytte af de undervisningssituationer hvor der bringes eksempler fra praksis ind i skoleundervisningen.

Det kunne overvejes om den indholdsmæssige sammenhæng mellem uddannelsens skoledel og praktikdel bør udvikles.

I den forbindelse kunne hensigtsmæssigheden af at udvikle fælles metoder/værktøjer på tværs af skole og praktik overvejes. Det kunne fx omfatte metoder til beskrivelse af brugere og skriftlig rapportering i øvrigt. Med andre ord kunne der sættes på at udvikle et mere fælles sprog for skole- og praktikdelen.

Umiddelbart lægger reformen ikke op til en styrkelse af den indholdsmæssige sammenhæng mellem praktikdelen og skoledelen. Forslaget om at hver elev skal udarbejde en personlig uddannelsesplan hvori mål med og konkret indhold i uddannelsesforløbet løbende beskrives, kan dog ses som et initiativ der vil kunne bidrage til at skabe sammenhæng i uddannelsen for den enkelte. Hvorvidt der rent faktisk bliver tale om en øget sammenhæng i forhold til i dag vil bl.a. afhænge af hvordan arbejdet med uddannelsesplanerne gribes an i en undervisnings- og vejledningsmæssig sammenhæng. Herunder om vejledere i skole- og praktikdelen har samme forståelse af uddannelsesplanerne.

Der kunne sættes på at den personlige uddannelsesplan bliver et redskab der binder skoledel og praktikdel sammen i den enkelte elevs uddannelse. Dette forudsætter bl.a. at der samles op i forhold til uddannelsesplanen såvel i vejledningen på skolen som på praktikstedet.

7.6.1c Personbåren sammenhæng

Det konkrete samarbejde mellem praktikvejlederne og underviserne synes ikke at fylde meget i de to gruppers daglige virke. Helt konkret er praktikvejlederne sjældent på skolen, mens underviserne sjældent kommer på praktikstederne. De uddannelsesansvarlige i kommunerne peger på at et personligt kendskab til den anden uddannelsesdel og de personer der arbejder med uddannelsen dér, ville være fremmende i forhold til at skabe sammenhæng i uddannelsen.

Der kunne sættes på at give underviserne på sosu-skolerne et større personligt kendskab til arbejdet på praktikstederne og praktikvejledere og praktikansvarlige et større kendskab til indhold og arbejdsformer i skoledelen. Konkret kunne der indlægges skole/teoridage i praktikforløbene med

deltagelse af praktikvejledere og praktikansvarlige ligesom underviserne kunne komme i korte praktikforløb på praktikstederne.

Lidt skarpt sat op er eleven i dag den eneste der færdes med ansvar og personlig konsekvens i såvel skole- som praktikpladskulturen. Ovenstående initiativer vil som minimum kunne bidrage til at undervisere og vejledere får en mere nuanceret forståelse af, hvad det betyder og dermed bedre kunne bistå eleven med at skabe sammenhæng i uddannelsen.

7.6.2 Sammenhæng i et videreuddannelsesperspektiv

Det er tankevækkende at kun godt halvdelen af de elever der har valgt at uddanne sig videre til sosu-assistent, vurderer at sosu-hjælperuddannelsen i høj grad er/var relevant i denne sammenhæng. Assistenterne har især kunnet anvende viden fra den plejemæssige faggruppe og den praktiske faggruppe i sosu-hjælperuddannelsen i deres assistent-uddannelse.

Sosu-assistenternes vurdering af hjælperuddannelsen i et videreuddannelsesperspektiv kunne være interessant at følge op i lyset af den kommende reform. Konkret vil det være vigtigt at være opmærksom på elevernes vurdering af forholdet mellem hjælper- og assistentniveauet i forbindelse med det planlagte forsøg med ubrudte forløb.

Forløbsundersøgelsen omfatter tre årgange på sosu-hjælperuddannelsen og er baseret på Danmarks Statistiks befolknings-, uddannelses-, arbejdsmarkeds- og socialregistre.

Baggrundsoplysningerne for de elever der påbegyndte uddannelsen i de givne perioder, er afdækket, ligesom baggrundsoplysninger for dem der afbrød og dem der gennemførte. Herudover er de afbrudtes og gennemførtes beskæftigelses- og uddannelsessituation efter henholdsvis afbrud og gennemførelse afdækket.

Populationsbeskrivelse

Påbegyndelsespopulationen omfatter 20.849 elever.

Den består af elever der har påbegyndt uddannelsen i følgende perioder

1.7.94-30.6.95

1.7.95-30.6.96

1.7.96-30.6.97

Populationen beskrives ud fra følgende baggrundsvariabler: Alder, køn, antal børn, oprindelse uddannelsesbaggrund, beskæftigelsesstatus og stillingsbaggrund.

Afbrudspopulationen omfatter 3192 elever.

Afbrud defineres som elever der har afbrudt uddannelsen senest 1 år efter seneste påbegyndelsestidspunkt for populationen.

Til afbrud regnes dumpede elever og elever der flytter til anden skole, men ikke orlov (herunder barselsorlov), omgængere på samme skole og holdskift.

Afbrudspopulationen beskrives ud fra følgende variabler:

- Baggrundsvariabler (samme som påbegyndelsespopulationen)
- Påbegyndt uddannelse to måneder, et år og to år efter afbrud
- Beskæftigelsestatus to måneder, et år og to år efter afbrud
- Stilling et år og to år efter afbrud
- Afbrud som følge af barsel.

Gennemførelsespopulationen omfatter 17.468 elever

Gennemførelse defineres ved elever der har afsluttet uddannelsen senest et år efter seneste påbegyndelsestidspunkt for populationen.

Populationen beskrives ud fra følgende variabler:

- Baggrundsoplysninger (samme som påbegyndelsespopulationen)
- Beskæftigelse et og to år efter gennemførelse
- Videreuddannelse to måneder, et år og to år efter gennemførelse
- Beskæftigelsesstatus et år og to år efter gennemførelse
- Stilling et år og to år efter afbrud.

Gennemførelsespopulationen fremkommer som forskellen mellem påbegyndelses- og afbrudspopulation, sidstnævnte tillagt omgængere og orlov. 1994/95 populationen indeholder ikke omgængere og orlov fra tidligere år.

I rapporten er de tre populationer behandlet under ét da de ikke adskiller sig væsentligt fra hinanden.

Variabelbeskrivelse

Uddannelsesbaggrund defineres som seneste afsluttede uddannelse målt 1.oktober året før uddannelsens påbegyndelse og omfatter kategorierne:

Erhvervsfagligt niveau, herunder en afsluttet kompetencegivende erhvervsfaglig uddannelse eller et afsluttet delforløb (fx 2. skoleperioder på tekniske skoler og erhvervsskoler, introduktionsforløb, 1.skoleperioder mv.).

Gymnasialt niveau, herunder almene gymnasieuddannelser, studenterkurser, erhvervsgymnasiale uddannelser, HF mv.

Andet: uddannelse over et ungdomsuddannelsesniveau.

Børn: hjemmeboende børn under 18 år.

Oprindelse: Dansk, indvandrere, efterkommere.

Arbejdsmarkedstilknytning:

Status målt i uge 48 i året inden uddannelsens påbegyndelse.

Stilling:

Status målt i uge 48 i året inden uddannelsens påbegyndelse.

Rapporter fra EVA

Danmarks Evalueringsinstitut har tidligere udgivet:

- *Skriftlige opgaver og vejledning*, december 2000, ISBN 87-7958-001-7.

Rapporterne kan købes hos:

Statens Information
Publikationsafdelingen
Kigkurren 10
Postboks 1300
2300 København S

T 33 37 92 28

F 33 37 92 80

E sp@si.dk

H www.si.dk